

POVEZANOST SOCIJALNIH OSOBINA LIKOVNO DAROVITE DJECE S REZULTATIMA TESTA NJIHOVE POTENCIJALNE LIKOVNE KREATIVNOSTI

Čandić, Natali

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:476366>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

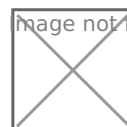

Image not found or type unknown

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Natali Čandić

**POVEZANOST SOCIJALNIH OSOBINA LIKOVNO DAROVITE
DJECE S REZULTATIMA TESTA NJIHOVE POTENCIJALNE
LIKOVNE KREATIVNOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Diplomski sveučilišni studij rani i predškolski odgoj i obrazovanje

**POVEZANOST SOCIJALNIH OSOBINA LIKOVNO DAROVITE
DJECE S REZULTATIMA TESTA NJIHOVE POTENCIJALNE
LIKOVNE KREATIVNOSTI**

Predmet: Umjetnički programi

Mentor: dr. sc. Anita Rončević

Student: Natali Čandić

Matični broj: 0112049409

U Rijeci, lipanj 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente i studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Potpis studentice _____

SAŽETAK

Ovim radom istražuje se povezanost socijalnih osobina likovno darovite djece s rezultatima testa njihove potencijalne likovne kreativnosti. S namjerom da se što temeljitije podvrgne analizi sve ono što postupno dovodi do cilja istraživanja, u ovom radu je istaknut značaj povezanosti socijalnih osobina likovno darovite djece s rezultatima testa njihove potencijalne kreativnosti. U obzir su uzete i faze ranog razvoja djece, utjecaj vanjskih faktora na formiranje kognicije, kao i pedagoške metode roditeljskog odgoja. Objasnjeni su pojmovi darovitosti, kreativnosti i talent, indikatori likovne darovitosti, a zasebno su opisane osobine darovite djece i metode poticanja darovitosti, nakon čega se daje prijedlog rada s likovno darovitom djecom.

U drugom dijelu ovog rada, provedeno je istraživanje. Rezultatima je pokazano da postoji značajna korelacija među kreativnom i darovitom djecom koja lakše uspostavljaju nova poznanstva i bolje su prihvaćena od svojih vršnjaka i između djece koju vršnjaci smatraju čudnim, neobičnim, a u pojedinim situacijama se rasplaču. Prikazano je da nema povezanosti između likovno darovite djece koja se u pojedinim situacijama rasplaču i djece koja se kontinuirano nalaze u društvu svojih vršnjaka.

Ključne riječi: socijalne osobine, likovno darovita djeca, likovna kreativnost, darovitost, kreativnost, talent.

SUMMARY

This paper investigates the connection between the social characteristics of artistically gifted children and the results of their potential artistic creativity test. In order to thoroughly analyze everything that gradually leads to the goal of the research, this paper emphasizes the importance of the connection of social characteristics of artistically gifted children with the results of their potential creativity test. The stages of early development of children, the influence of external factors on the formation of cognition, as well as pedagogical methods of parental upbringing were also taken into account. The concepts of giftedness, creativity and talent, and indicators of artistic giftedness are explained, and the characteristics of gifted children and methods of encouraging giftedness are described separately, after which a proposal for working with artistically gifted children is given.

Research was conducted in the second part of this paper. The results show that there is a significant correlation between creative and gifted children who are more easily establish new acquaintances and are better accepted by their peers and between children whom peers find strange, unusual, and in some situations cry. It has been shown that there is no connection between artistically gifted children who cry in certain situations and children who are continuously in the company of their peers.

Key words: social characteristics, artistically gifted children, artistic creativity, giftedness, creativity, talent.

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. ZNAČAJ OBITELJSKOG ODGOJA ZA KOGNITIVNI RAZVOJ DJECE	3
2.1. Faze ranog razvoja djeteta	3
2.1.1. Dob novorođenčeta	6
2.1.2. Dijete u ranoj i predškolskoj dobi	7
2.1.3. Dijete u školskoj dobi	8
2.2. Utjecaj vanjskih čimbenika na formiranje kognicije	8
2.3. Pedagogija roditeljstva	10
3. TALENT, KREATIVNOST I DAROVITOST	13
3.1. Indikatori potencijalne darovitosti predškolske djece	13
3.2. Indikatori darovitosti u području likovne umjetnosti	14
4. OSOBINE DAROVITE DJECE I POTICANJE DAROVITOSTI	16
4.1. Karakteristike darovitosti djece predškolskog uzrasta	17
4.2. Osobine darovite ličnosti	18
4.3. Emocionalno-socijalni razvoj darovite djece	21
4.4. Poticanje darovitosti	26
5. RAD S LIKOVNO DAROVITOM DJECOM U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA	28
5.1. Načini rada	30
6. POVEZANOST SOCIJALNIH OSOBINA LIKOVNO DAROVITE DJECE S REZULTATIMA TESTA NJIHOVE POTENCIJALNE LIKOVNE KREATIVNOSTI	33
6.1. Svrha, cilj, zadaci i hipoteze istraživanja	33
6.2. Istraživačke metode i instrumenti	34
6.3. Uzorak ispitanika	36
7. REZULTATI I RASPRAVA ISTRAŽIVANJA	38
7.1. Rezultati istraživanja	38
7.2. Rasprava dobivenih rezultata istraživanja	47
8. ZAKLJUČAK	49
9. LITERATURA	52

1. UVOD

Umjetnost je jedinstven način poznavanja i razumijevanja svijeta. Likovnim izražavanjem djeca obogaćuju vlastiti način istraživanja, izražavanja i razvijaju motoriku ruke. Djeca prvo nauče odgovoriti stilski prema svom okruženju pomoću osjetilnih područja. Njihova prirodna radoznalost ukazuje potrebu za senzornim iskustvom. Likovna umjetnost pridonosi u kognitivnom razvoju, potiče osjećajnost i ističe posebne načine istraživanja, eksperimentiranje i izmišljanje.

Kurikulum likovne kulture obuhvaća širok niz aktivnosti koje omogućuju da dijete razvija svoje ideje i maštu slikanjem. Odgajateljevim likovnim izražavanjem može se pozitivno doprinijeti razvoju dječjih osjećanja, njegovog osobnog i kulturnog identiteta, odnosno njegovog cjelokupnog razvoja. Svako dijete posjeduje razinu inteligencije i on ili ona trebaju biti izloženi različitim iskustvima u učenju kako bi tu razinu inteligencije razvili u potpunosti. Vizualnim umjetničkim aktivnostima omogućuje se djeci da razviju smisao za umjetnošću i da izražavaju svoj svijet vizualnim, opipljivim obrascem, koji omogućuje učeniku da postane svjestan svog kulturnog konteksta i društvenog okruženja (Charleroy i sur., 2012).

Na učenje i razvoj djece može utjecati: crtanje, slikanje, izmišljanje i modeliranje čime se okupljaju različiti elementi dječje mašte kojima se omogućuje istraživanje alternativnih načina komuniciranja s drugima i implementiranja novih iskustva u svoj život. Razumijevanje vizualnih slika otvara dodatne načine učenja djece i omogućava im snimanje stvarne ili zamišljene ideje i osjećanja. Poznati waldorfski pedagog Rudolf Steiner je također ukazivao na značaj likovne kulture u razvoju učenika, pa je tvrdio da učenje pletenja i rad rukama u predškolskom uzrastu pomaže učenju matematike.

Također, Gardner (2006) i Herrman (2009) u svojim istraživanjima koje su provodili, zaključili su da se takvim motoričkim aktivnostima u ranom djetinjstvu utječe na razvoj velikog broja sinapsi u kori velikog mozga, što je važno za sve vrste inteligencije i sve aktivnosti u vrtiću i životu. Tu do izražaja upravo dolazi nastava likovne kulture tj. umjetnički odgoj. Nastava likovne kulture osigurava učenicima estetska iskustava i razvijanje estetske svijesti bogatstvom i raznolikosti vizualno-likovnih sadržaja čime djeca usvajaju likovni jezik, kultiviraju osjetljivost na likovne poruke i bogate svoj duh.

Uvjerenjem i uživanjem koji potiču iz likovno-umjetničkih aktivnosti može se pozitivno utjecati na učenje djece u drugim područjima kurikuluma. Kvalitetan kurikulum predškolskog odgoja u likovnoj umjetnosti je vrlo bitan. Predškolska ustanova podržava učenje djece u ovom području, a kurikulum je vrlo dobro osmišljen. Predškolska ustanova i njezina sredina promoviraju i proslavljaju djecu i dječje radove.

Djeca iznimno vole likovnu kulturu. Smatra se da darovita djeca sudjeluju na izložbama, a kasnije kada pređu u školu i na takmičenjima. U našoj zemlji istraživanja povezanosti socijalnih osobina likovno darovite djece s rezultatima testa njihove potencijalne likovne kreativnosti generalno su skromno zastupljena stoga rezultati u ovoj tezi mogu biti važan doprinos ovom istraživačkom području. U obzir su uzete i faze ranog razvoja djece, utjecaj vanjskih faktora na formiranje kognicije, kao i pedagoške metode roditeljskog odgoja, nakon čega su, u formi zasebne tematske cjeline, objašnjeni pojmovi darovitosti, kreativnosti i talent. Potom su objašnjeni indikatori likovne darovitosti, a zasebno su opisane osobine darovite djece i metode poticanja darovitosti, nakon čega se daje prijedlog metoda rada sa likovno darovitom djecom. Drugi dio rada je anketno istraživanje gdje će se na osnovu ankete prikupiti podaci, analizirati rezultati i donijeti zaključak.

2. ZNAČAJ OBITELJSKOG ODGOJA ZA KOGNITIVNI RAZVOJ DJECE

Idealno mjesto koje roditelji mogu osigurati svome djetetu za pravilan razvoj je toplina obiteljskog doma. Berk (2008) ističe da su djeca svjesna emocija i prije nego što mogu pričati o njima, a budući da majka igra značajnu ulogu u životu svakog djeteta, važno je da majka govori o tome kako se osjeća riječima koje dijete može razumjeti. Da bi utjecaj obiteljskog odgoja bio potpun, potrebno je surađivati s odgajateljima i ostalim stručnim suradnicima u predškolskoj ustanovi, razvijati roditeljske kompetencije i spoznaje, učiti. Najbolji rezultati sigurno će biti ukoliko su kompetencije roditelja i odgajatelja usklađene prema istom cilju za dijete. Uobičajeno je, i u praksi najčešće korišteno, izmjenjivanje roditeljskog i odgajateljskog iskustva i prakse kroz roditeljske sastanke, individualne sastanke, radionice ili zajednička druženja.

Obitelj označava ljubav i nekoga tko će uvijek biti tu za vas u raznim situacijama. Riječ je o ohrabrenju, razumijevanju, nadi, udobnosti, savjetu, vrijednostima, moralu, idealima i vjeri. Ovakve podrške su važne jer doprinose osjećaju sigurnosti i sreći bez obzira na to što se događa u našem životu. U početku djetetova života ključna uloga pripada roditelju. On je glavna poveznica koja spaja dijete s ostatkom svijeta. Kako dijete svoje prve socijalne navike stječe upravo komunikacijom s roditeljima, ali i svojom užom obitelji, djetinjstvo u tom trenutku dobiva ključnu ulogu, jer djetetu prenosi važne i ključne obrasce koji će mu pomoći da se uklopi u veliki „sustav“ društva.

Misao o dječjem slobodnom stvaralaštvu pojavljuje se u prvoj polovici prošlog stoljeća od prvih entuzijasta i kolekcionara, do vrtića, škola i institucija koje se time bave. Prva izložba dječjih crteža je bila 1904. godine u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu.

2.1. Faze ranog razvoja djeteta

Temelji dječje psihologije potječu od poznavanja dječjeg razvoja. Starc, Čudina Obradović, Pleša, Profaca i Letica (2004) definiraju razvoj kao niz promjena u osobinama, sposobnostima i ponašanju djeteta zbog kojih se ono mijenja i postaje spretnije, veće, društvenije, sposobnije, prilagodljivije. Autori (2004) također navode da napredak u jednom

području prati zastoje u drugom području. Kroz cjelokupni dječji razvoj prema njima se prelamaju nasljedni (biološki i genetski) i faktori sredine (učenje i odgoj). Odgajatelji moraju znati na kojem je stupnju razvoja dijete te koji faktori najbolje doprinose njegovom razvoju.

Ljudski razvoj može se bolje razumjeti ako se usredotoči na različite faze razvoja koje su prikazane u tablici 1.

Tablica 1 – Faze razvoja

	Faze razvoja	Godine
1.	Prenatalno razdoblje	Od začeća do rođenja
2.	Razdoblje rođenja	Od rođenja do 1 mjeseca
3.	Dojenče	Od 1 mjeseca do 2 godine
4.	Rano djetinjstvo	Od 2 do 6 godina
5.	Srednje djetinjstvo	Od 6 do 11 godina
6.	Adolescencija	11/12 do 18/19 godina
7.	Rano odraslo doba	18/19 do 40 godina
8.	Srednja dob	40 do 60 godina
9.	Starost	

Izvor: Prikaz autora prema Berk (2008, str. 8)

Kada se pogleda gornju tablicu, shvati se da se od navedenih stupnjeva, prva odnosi na razvoj prije rođenja a sljedeće četiri mogu biti svrstane pod jedan pojam tj. „djetinjstvo“. Nakon djetinjstva slijedi adolescencija do odrasle dobi koja pokriva sljedeće dvije etape, tj. 7. i 8. Posljednja etapa je starost, stoga se može zaključiti da u osnovi postoje četiri stupnja razvoja nakon rođenja a to su: djetinjstvo, adolescencija, odraslo doba i starost.

Kao razvoj motorike razumijeva se djetetovu sve veću sposobnost svrhovitog i skladnog korištenja vlastitog tijela za kretanje i baratanje predmetima. Razvoj motorike može se pratiti kroz njegove faze koje su vidljive u usavršavanju držanja tijela (posturalne kontrole), kretanja (lokomocije) i baratanja predmetima (manipulacije).

Motorički razvoj događa se određenim redoslijedom u skladu s razvojnim načelima. Upravljanje voljnim pokretima djeteta započinje kontrolom pokreta glave i vrata, pa postupno preko voljnih pokreta rukama napreduje do voljnih pokreta nogama (cefalokaudalno načelo). Drugi smjer razvoja kontrole voljnih pokreta je od sredine trupa prema ekstremitetima, tj. djeteta najprije kontrolira i upravlja pokretima ruku iz ramena, kasnije pokretima iz lakta i konačno pokretima šake i prstiju (proksimodistalno načelo) (Čudina-Obradović, 2004, 15).

Razvoj zapravo znači promjenu koja je rezultat složenih interakcija između mnogih procesa - bioloških, društvenih i kognitivnih.

1. Biološki procesi definiraju promjene koje su fizičke prirode. Tako na primjer rast organa tijela, stjecanje motoričkih sposobnosti, hormonalne promjene u pubertetu, sve one odražavaju ulogu bioloških procesa u razvoju.
1. Kognitivni procesi definiraju promjene u razmišljanju, inteligenciji i govoru djeteta. Percepcija, pažnja, razumijevanje, rješavanje problema, pamćenje, mašta, svi odražavaju kognitivne procese u razvoju djeteta.
2. Društveni procesi definiraju promjene u vezi s djetetom i drugim ljudima, emocijama i osobnosti. Prvi osmijeh djeteta, razvoj vezanosti između majke i djeteta, učenje djece da dijele, igra s drugom djecom, svi oni odražavaju tipove društvenih procesa u razvoju.

Treba imati na umu da su svi ovi procesi isprepleteni što znači da jedni na druge međusobno utječu i zavise. Kognitivni procesi utječu na socio-emocionalne procese, biološke procese i na kognitivne procese. Na primjer, bolesno djeteta (biološki proces) je razdražljivo i često je uplakano (socio-emocionalno). Zatim ako djeteta ne prisustvuje nekoliko dana u vrtićkoj grupi, djeteta zaostaje učenjem (kognitivni procesi). Stalna razdražljivost djeteta utječe na odnos s drugima (društveni procesi), pa takva djeca teško sklapaju prijateljstva.

Kosinac (1999) ističe da su rast i razvoj komplementarni procesi. Rast označava kvantitativne promjene u tijelu, to jest visinu i težinu, a razvoj se odnosi na kvalitativne i kvantitativne promjene, na primjer stjecanje govora. Razvoj se može definirati kao „progresivni niz redovitih, koherentnih promjena“ (Kosinac, 1999 :58)

Obradović (2004) ističe da se rast i razvoj odvija prema određenim načelima pa tako npr. dijete može sjediti samo kada su mišići leđa spremni da podrže tijelo. Drugo, svako dijete obično prolazi kroz određeni broj stupnjeva s vlastitim bitnim obilježjima.

Iako se ljudsko biće razvija kao jedinstvena cjelina, svaki dio tijela razvija se na drugačiji način pa čak i stopala. U osnovi postoje dvije sekvence u brzini razvoja:

1. Prvo se razvija glava, mozak, vrat itd.

2. Dijete prvo kontrolira kralježnicu, zatim ruke, a zatim prste. (Čudina-Obradović, 2004:67)

Postoje pojedinačne razlike u razvoju jer svako dijete raste u vlastitom ritmu. Neka djeca prohodaju ranije, a neka kasnije.

2.1.1. Dob novorođenčeta

Doba novorođenčeta je dob uspostavljanja fiziološke ravnoteže svih novih funkcija. Brajša (2003) ističe da je razvoj rezultat interakcije između sazrijevanja i učenja. Ona navodi da je sazrijevanje „razvijanje osobina potencijalno prisutnih u genetskom nasljedstvu pojedinca.“ Učenje se odnosi na "relativno" trajne promjene koje proizlaze kao rezultat iskustva i prakse.

Premda se pojmovi "beba", "novorođenčad" i "dojenčad" često rabe kao sinonimi, točna definicija ovisi o izvoru koji se upotrebljava. Novorođenče se obično odnosi na bebu od rođenja do oko dva mjeseca starosti, dok se dojenče može smatrati djetetom od rođenja do jedne godine. Pojam "beba" može se koristiti za bilo koje dijete od rođenja do dobi od 4 godine, što obuhvaća novorođenčad, dojenčad i malu djecu.

Rječnik Merriam-Webster jednostavno kaže da je novorođenče dijete koje je nedavno rođeno i ne postavlja gornju granicu pojma. Merriam-Webster također definira novorođenče kao dijete u prvoj fazi života, ali ne daje nikakve dobne specifičnosti. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) definira novorođenče kao dijete staro 28 dana.

Pedijatrica Dolores ističe da su statički i duševni razvoj usko povezani. U prvim tjednima života dijete može svoju nelagodnost izraziti na samo jedan način: plačem. Tijekom drugog mjeseca diže glavu, a sa 4 do 6 tjedana se osmjehuje. U trećem mjesecu okreće glavu prema pravcu zvuka. Predmete prati očima, a prepoznaje majku i svoju bočicu. U 4. i 5. mjesecu aktivno hvata predmete i guče. Sa šestim mjesecom sjedi i dobiva zubiće. Takvo dijete s 8

mjeseci pokušava stajati, s 9 mjeseci puže, govori »tata« i »mama« , dok s 12 do 15 mjeseci hoda i razumije sve, ali nema riječi da to pokaže. Psihički je razvoj ovisan i o sklonostima i o okolini. Ako jedna komponenta drugoj ne odgovara, sklonost može zakržljati ili propasti. Nju će prva otkriti majka, jer je najviše s djetetom. Ona je najpotrebnija tom malom biću od prvoga dana pa nadalje. Završetkom prve godine tjelesni razvoj se usporava, dok duševni napreduje. Fizički razvoj djeteta¹

Možemo zaključiti da od rođenja do 1 godine starosti, bebe rastu i razvijaju se iznenađujućom brzinom. Uče se osmjehivati, prevrnuti, sjediti, tapkati, pokupiti objekte, puzati, grickati, a neke čak počnu i govoriti nekoliko riječi. Uče se povezivati i vjerovati svojim skrbnicima i često razumiju više nego što mogu komunicirati. Bebe uživaju u glazbi, pokretu i jednostavnim igrama. Do kraja ovog razdoblja, mnoge bebe stoje i hodaju držeći se za namještaj, ako ne i potpuno neovisno hodaju. Oni su također obično utrostručili svoje težine i porasli su oko 15 do 25 cm za godinu dana.

2.1.2. Dijete u ranoj i predškolskoj dobi

Prema Enciklopediji doba malog djeteta može se definirati kao razdoblje od jedne do šeste godine života. Do četvrte godine dijete najviše raste u širinu, a od 4. do 6. godine u visinu. U to se doba osobito razvija njegov probavni, koštani i motorni sustav. Dječja se svijest razvija i obogaćuje. Dijete se upoznaje sa svojom okolinom, njegove predodžbe postaju stvarnije i ono počinje shvaćati smisao događaja oko sebe. Igrom dolazi u dodir s društvenom okolinom. Dodir s odraslima postaje sve prisniji i dijete lako podliježe njihovoj utjecaju. Zbog nepravilne njege i odgoja lako mogu nastupiti psihički, motorički i fizički poremećaji. U prvome dijelu toga razdoblja dijete je negativno raspoloženo i egocentrično.

Hrvatska enciklopedija²

Tijekom ovog doba dijete raste u visinu, a gubi kilograme. Neka djeca na visini dobivaju znatno brže nego na težini da bi mogli izgledati prilično mršavo i krhko. Međutim to ne znači da nisu zdravi i takva će djeca postupno dobiti na kilaži kako se mišići razvijaju.

¹ Preuzeto 2.6.2020 sa: URL: <https://hrcak.srce.hr/file/83982>; str. 4; 23:00

² Preuzeto 25.9.2019 sa: URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=15138>; 12:00

Nakon dvije godine, djeca iste dobi mogu se znatno razlikovati po veličini i težini. Iz tih razloga većina roditelja troše previše vremena usporedbom mjerenja djeteta s drugom djecom. Svako je dijete individua za sebe i nema razloga za brigu.

2.1.3. Dijete u školskoj dobi

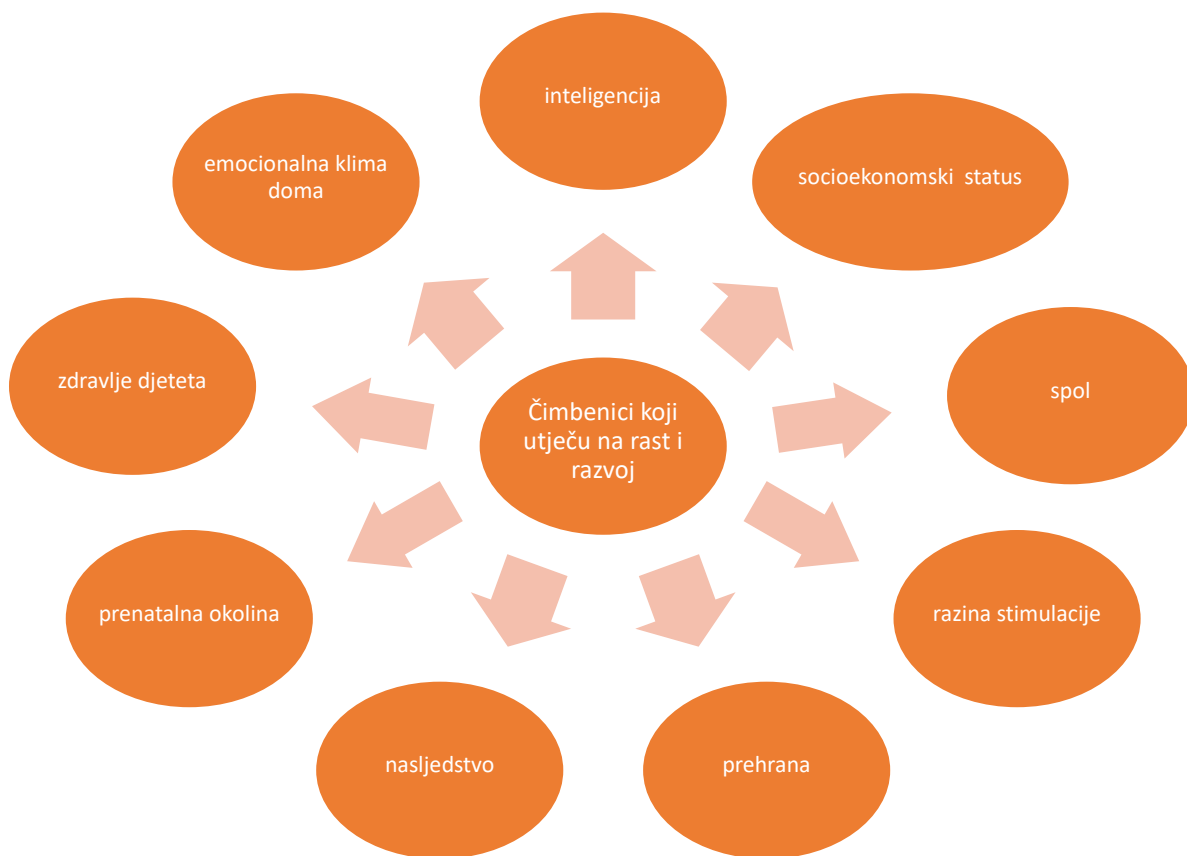
Prema Enciklopediji doba školskog djeteta počinje od 6. do 14. godine i u tom se dobu usavršavaju funkcije svih organa i tkiva. Dijete prelazi iz kućnih u školske uvjete života i stječe radne navike. U tom školskom okruženju dijete pored radnih navika razvija i higijenske navike. Utjecaj okoline je dosta složen i raznovrstan i pomaže djetetu da se uspješno socijalizira. Zavaljujući poticajnoj sredini dijete razvija svoje intelektualne i karakterne funkcije. Diferenciraju se i postaju jasnija dječja opažanja, točnije njegove predodžbe, kritičnije mišljenje, pouzdanije pamćenje, intenzivnije čuvstveno doživljavanje, stvarnije reproduciranje. Dijete postaje sve sposobnije za realno shvaćanje i za uzročno objašnjavanje stvarnosti; raste njegov smisao za objektivnost i sklonost za samostalnost u mišljenju i djelovanju. To intelektualno i karakterno formiranje djeteta ne ovisi samo o prirodnom razvoju nasljednih dispozicija, već i o životnim i društvenim uvjetima, osobito o brizi okoline za djetetov odgoj. Hrvatska enciklopedija³

2.2. Utjecaj vanjskih čimbenika na formiranje kognicije

Globalno, više od 200 milijuna djece predškolske dobi ne postiže svoj potencijal u kognitivnom i društvenom razvoju zbog siromaštva, lošeg zdravlja, pothranjenosti i neadekvatne skrbi. Djeca npr. južne Azije i subsaharske Afrike su izložena višestrukim rizicima, uključujući siromaštvo, glad, loše zdravlje i poticajno okruženje doma, pa sve to štetno utječe na njihov razvoj. Zdravlje povezano sa siromaštvom, prehranom i socijalnim čimbenicima sprječava postizanje dječjeg punog razvojnog potencijala. Drugi čimbenici koji mogu loše utjecati na sveukupni razvoj tijekom trudnoće i nakon poroda su poremećaji u ponašanju roditelja, prehrambeni nedostaci, kronične infekcije, ekskluzivno dojenje, neprimjerena prehrana i nedostatak stimulacije.

³ Preuzeto 25.9.2019 sa: URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=15138>; 12:00h

Shema 1- Čimbenici koji utječu na rast i razvoj djeteta

Izvor: Prikaz autora prema Z. Kosinac, Morfološko- motorički i funkcionalni razvoj djece predškolske dobi (Split, 1999).

Nasljedstvo je proces kojim se značajke i karakteristike prenose od roditelja do djeteta prije nego što se dijete rodi. Značajke poput boje kože i očiju, visine, tjelesne građe, intelekta, talenata, sve su fiksne i nitko ih ne može mijenjati, pa tako npr. veća je vjerojatnost da će roditelji koji su visokog rasta imati i dijete visokog rasta i obratno.

Prenatalna okolina - Ovo je okruženje fetusa u maternici. Ako majka ima lošu prehranu, emocionalno je uzrujana ili puši, konzumira alkohol ili uzima neki lijek ili pati od određenih bolesti, sve to može negativno utjecati na rast djeteta.

Prehrana - Pravilna prehrana je neophodna za zdrav razvoj djeteta. Rast pothranjenog djeteta može biti usporen.

Inteligencija - Veća inteligencija povezana je s bržim razvojem dok je niža inteligencija povezana s retardacijom u različitim područjima razvoja.

Emocionalna klima doma - Ako postoji mnogo neslaganja / borbe kod kuće ili dijete nema dovoljno ljubavi i pažnje ili postoji fizičko / mentalno zlostavljanje djeteta, onda je razvoj djeteta nepovoljan.

Zdravlje djeteta - Ako dijete često ima epileptične napade, pati od nekih poremećaja, onemogućen ili poremećen hormon rasta sve će to vjerojatno uticati i na njegov razvoj.

Razina stimulacije - Količina stimulacije okoliša daju djetetu mogućnosti za istraživanje okoliša, mogućnosti interakcije s drugim ljudima, itd., sve to utječe na stopu razvoja.

Socioekonomski status - Utječe na razvoj zbog odluka koje se donose za vrstu prehrane, stimulacije, mogućnosti i sl.

Spol - Sva djeca slijede istu sekvencu razvoja. Međutim, određene vještine se brže razvijaju kod djevojčica nego kod dječaka, a isto tako neke druge vještine se brže razvijaju kod dječaka nego djevojčica. Na primjer, učenje jezika brže je kod djevojčica, a vještine poput skakanja, bacanja su brže kod dječaka. Spol je također čimbenik koji određuje potencijal djeteta u tjelesnom razvoju - dječaci odrastaju jači, teži i imaju jače razvijenu mišićnu masu od djevojčica.

2.3. Pedagogija roditeljstva

Glavni cilj obiteljskog odgoja je pripremiti djecu za život u postojećim društvenim uvjetima. Unutar obiteljskog okruženja vrlo je važno da djeca savladaju sva potrebna znanja, vještine i navike koje će im biti potrebne u svakodnevnom životu kako bi se razvili u jednu moralnu i samostalnu ličnost. Na ciljeve i sredstva obiteljskog odgoja najviše utječe ekonomska struktura i razina kulturnog obrazovanja.

Polić (1993), prilikom definiranja odgoja, polazi od pretpostavke čovjeka kao bića koje ima unaprijed zadanu prirodu. Odgoj se može svesti samo na potporu razvojnim procesima koji se događaju sami po sebi prema unaprijed zadanom evolucijskom programu. Obiteljski odgoj se uglavnom zasniva na osnovu ideologije morala i sistema međuljudskih odnosa na društvenoj razini u kojem obitelj pripada.

Vukasović (1989) smatra kako je za odgoj bitna njegova namjera ili intencionalnost. Cilj obiteljskog odgoja je postaviti temelje za intelektualni, moralni, estetski i fizički razvoj pojedinca, da djeca uspješno razviju svoje radne i higijenske navike te da im se pomogne da

razumiju i prate sva pravila jednog načina života u društvu u kojem žive. Zatim, zadatak odgoja je i kod djece razviti interes za samostalnom kreativnošću. Kvalitetan odgoj je moguć samo ako se poštuju određena pravila. U obiteljskom ambijentu trebaju se poštivati načela kako bi se stvorila pozitivna emocionalna klima.

Vukasović (1989) smatra da je osnovni cilj odgoja prenošenje prethodnih iskustva čovječanstva na nove naraštaje. Za razliku od Vukasovića, Pastuović (1999) ističe da je odgoj namjerno, organizirano afektivno učenje.

Roditelji bi trebali biti ujedinjeni i dosljedni prema djeci prilikom postavljanja zahtijeva.

Također bi trebali učiti djecu igri i sudjelovati s njima u različitim aktivnostima te ih kasnije uključiti u sudjelovanje u kućnim poslovima.

Još jedan važan dio obiteljskog odgoja je i formiranje moralnih kvaliteta u djecu, uključujući i poštovanje prema starijim osobama, poštenje i istinitost, disciplinu i jedan savjestan odnos prema obvezama, zatim ljubav prema prirodi i na sposobnost da vide svoju ljepotu.

Obiteljskom odgoju također pripada upoznavanje djece sa radovima u književnosti i umjetnosti i ohrabrujući ih da sudjeluju u tjelesnim vježbama i da se bave sportom. Od roditelja se zahtijeva da prilagode svoje zahtjeve prema dječjim sposobnostima te da im postupno povećavaju obujam i složenost kako oni odrastaju.

Odrastanje djeteta nije lak zadatak. I muž i žena igraju važnu ulogu kako bi podigli dobru djecu koja će biti korisna za obitelj i društvo u cjelini.

Disciplina se sastoji od ponašanja koje je u skladu sa normama i pravilima društva. Roditelji trebaju imati osjećaj odgovornosti i predanosti prema djeci. Također trebaju ulagati dovoljno vremena na svoje emocionalne i duhovne potrebe.

Neki roditelji nemaju uvijek vremena za potrebe svoje djece. Uvijek su zauzeti jednom aktivnošću ili drugom pogotovo u današnje vrijeme. Ako se u svoju djecu uloži dovoljno vremena, čak i kada napuste kuću i osnuju svoju obitelj, svo ono znanje kojim smo ih podučili ponijet će sa sobom i vodit će ih dalje kroz život.

Neki očevi mnogo putuju, ostavljajući majkama glavnu ulogu odgajatelja. Neki napuštaju kuću prije nego što se djeca probude i vrate se kada odu u krevet. Vrlo je nesretno da

neki roditelji napuštaju dužnosti prema svojoj djeci i uvelike kreću u potragu za materijalnim bogatstvom.

Roditelj utječe na dijete, tako i dijete svojim karakteristikama utječe na roditelja, izazivajući ga na ponašanje i postupke koji mogu povoljno ili nepovoljno djelovati na djetetov razvoj. Samo rođenje djeteta, kao i njegov temperament, prilagodljivost, iritabilnost i druge karakteristike, utjecat će na odnose roditelja, pa su tako dijete, otac i majka povezani gustom mrežom međudjelovanja koja stvara opću emocionalnu klimu i opće uvjete razvoja.

Ljubetić (2007, str. 63) navodi da su roditelji najznačajniji odgajatelji i prvi model identifikacije i imitacije, prvi uzori za učenje govora i most za uspostavljanje socijalnih kontakata sa širim okruženjem.

Danas roditeljstvo ima utjecaja na razvoj i snažnu promjenu odraslih pojedinaca. Dolazak djeteta u obitelj mijenja mišljenje, osjećanje i ponašanje roditelja, mijenja njihovu vlastitu sliku o sebi i sliku koju o njima ima okolina. Dva osnovna doživljaja roditeljstva su majčinstvo i očinstvo. To je jedan složen proces kojim se obuhvaća osjećaj zadovoljstva sobom kao roditeljem i djetetom.

Obradović (2006) smatra da je subjektivna roditeljska kompetencija zapravo roditeljev osjećaj koliko je sposoban i uspješan kao roditelj. Razgovorom i čitanjem roditelji imaju veliki utjecaj na razvoj svoje djece. Posebno je važno da roditelji djeci daju dobre osnove ili dobar početak, ali je također važno da roditelji prepoznaju ukoliko djeca imaju sklonosti prema nečemu tj. da imaju talent prema nečemu, a roditeljski posao je osigurati dobru podlogu tj. usaditi dobre odgojne temelje kako bi se dijete na kraju samostalno izborilo sa svim životnim nedaćama i postalo samostalna ličnost. U svijetu koji se brzo mijenja, roditeljstvo je postalo podložno različitim promjenama. Uglavnom, u svemu treba biti umjeren pa tako i u roditeljskoj ulozi. Ne treba pretjerivati jer ukoliko se roditelji previše uključuju u dječje aktivnosti to može rezultirati da se kasnije u zrelom dobu teško snalaze i neuspješno rješavaju životne probleme i teško se nose i sa najmanjim neuspjesima. Međutim, isto tako postoje i roditelji koji manje obnašaju svoju dužnost. Isto tako, ovakav roditeljski pristup može dovesti do loših rezultata u ponašanju kod djece, dijelom zato što ohrabruje mlade da budu previše oslonjeni na vršnjačku kulturu. Ironično, grubi ili autoritarni stil roditeljstva može imati isti efekt.

3. TALENT, KREATIVNOST I DAROVITOST

Riječ *talent* potječe iz latinskog jezika, a bio je to izraz za novčanu svotu. Kako se izraz razvijao, to je značilo sklonost, naginjanje, želja. Njegova prva uporaba u suvremenom smislu prirodne sposobnosti ili mentalne obdarenosti razvila se iz Matejeva evanđelja, u njegovoj priči o Isusovoj "usporedbi s talentima". Prema engleskom rječniku Oxfordu (3. izdanje, 1981.), do 1600. godine riječ se upotrebljavala onako kako je danas koristimo: Biti talentiran znači posjedovati vještine ili marljivost za nešto dobro učinjeno.

Riječ *kreativnost* znači stvarati nešto novo, a to je relativno novi pojam, koji će se pojaviti u zajedništvu u šezdesetim godinama. Kad netko posjeduje talent, on ili ona to koristi za stvaranje proizvoda, bilo da je to konkretan ili idejni. Jedan od seminarskih radova koji se trenutačno osvrće na to kako razvoj talenta vodi kreativnosti odraslih bio je rad Bloom (1985), koji je smatrao razvojni tijek koji je doveo do kreativnosti odraslih na različitim područjima, uključujući glazbu, skulpturu, matematiku i znanost.

3.1. Indikatori potencijalne darovitosti predškolske djece

Indikatori potencijalne darovitosti uključuju:

- rani razvoj jezika,
- apstraktno razmišljanje,
- dugoročno pamćenje,
- sposobnost usredotočenja i koncentracije na zanimljive zadatke,
- intelektualna znatiželja,
- ponašaju se na sofisticiraniji način od svojih vršnjaka (to može rezultirati ponašanjem poput preuzimanja uloge lidera u igri ili teškoće u društvenoj interakciji),

- snažna motivacija za učenje; Identify gifted children⁴.

Iako je razvoj možda brz u nekim područjima, nadarena djeca mogu naučiti iste stvari kao i sva druga djeca. Na primjer, darovita djeca mogu započeti razgovor u istoj dobi kao i druga djeca, ali njihov se jezični razvoj događa bržim tempom, što znači da brže usvajaju jezik i uspostavljaju uspješnu komunikaciju.

3.2. Indikatori darovitosti u području likovne umjetnosti

Kriterije za vrednovanje i ocjenu dječjih radova, ali i umjetničkog djela je teško utvrditi i može se jedino ocijeniti prema osjećaju, a taj osjećaj nije mjerljiv i ne može se prepustiti bilo kome. Ovaj složeni zadatak odgajatelj mora obavljati, te je bitno razmotriti i prihvatiti neke aspekte vrednovanja umjetničkog djela koje, iako u određenom smislu drugačije, predstavlja rezultat kreativnog procesa. „Uspješnost stvaralaštva, odnosno, uspješnost umjetničkog djela jedino se može ocijeniti po tome koliko je ono autentično, koliko ono odražava osobu koja ga je stvorila“ ; Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju⁵, dok su poruka, elementi, forma i sadržaj, elementi znanja i procjene koji su omogućili taj autentičan govor umjetnika.

Indikatori kojima je prikazana darovitost u području likovne kulture mogu biti:

- osobine ponašanja i karakteristike njihovih umjetničkih djela.

Nije vjerojatno da će dijete imati sve dolje navedene karakteristike, ali dijete koje posjeduje poseban talent u umjetnosti, vjerojatno će pokazati mnoge ili čak većinu njih.

- Likovno darovita djeca pokazuju veliku maštu. Ne mogu dovoljno brzo iskazati svoje ideje. Ne treba im stimulacija. Jedna ideja vodi drugoj.
- Možda će imati visoko razvijeni senzibilitet u određenim oblastima. (npr. pokret, prostor, ritam ili boja.)

⁴ Preuzeto 3.6.2020. sa: URL:

<https://www.education.vic.gov.au/childhood/professionals/learning/Pages/idgiftedchildren.aspx#link56;>
15:00h

⁵Preuzeto 27.11.2019. sa: URL:

[https://issuu.com/vizualno.oblikovanje/docs/umjetnicko_djelo_u_likovnom_odgoju_i_obrazovanju-2;](https://issuu.com/vizualno.oblikovanje/docs/umjetnicko_djelo_u_likovnom_odgoju_i_obrazovanju-2) 12:00h

- Oni pokazuju integraciju razmišljanja, opažanja i osjećaja.
- Vrlo su maštoviti.
- Postoji neposrednost u izražavanju - motivirana značajnim iskustvima.
- Likovno darovita djeca žive umjetnost. To je dio njih. Njihov rad je intenzivno osoban i pokazuje unutrašnju potrebu za vizualnim izražavanjem.
- Oni su obično iznad prosjeka inteligencije.
- Svi pokazuju izuzetnu vještinu oblikovanja likovnog materijala (olovka, boja, plastelin itd.).
- Svako je dijete individualno i inventivno.

4. OSOBINE DAROVITE DJECE I POTICANJE DAROVITOSTI

Identificiranje djeteta kao darovitog ne odnosi se na stjecanje prava na hvaljenje; riječ je o tome da dijete dobije obrazovanje koje najbolje odgovara njegovim potrebama, kao i poticanje njegovog dara.

Thomas Edison bio je poznat kao izumitelj žarulje, fonografa i filma. Kad je bio dječak, njegovi učitelji rekli su mu da je previše glup da bi išta naučio⁶. Isaac Newton bio je loš u školi, a kasnije je postao poznat po tome što je objasnio kako djeluje gravitacija⁷. Novinar je otpustio Walta Disneya jer "nije imao dobre ideje", međutim postao je tvorac lika iz crtića Mickeya Mousea i utemeljitelj tematskih parkova Disneyland i Walt Disney World⁸.

Postavlja se pitanje: Kako su oni uspjeli? Odgovor je jednostavan, bili su daroviti. Daroviti pojedinci su oni koji pokazuju izuzetnu sposobnost ili sposobnosti u jednoj ili više domena. Domene uključuju svako strukturirano područje aktivnosti s vlastitim sustavom simbola (npr. matematika, glazba, jezik) i / ili set senzomotornih vještina (npr. slikanje, ples, sport). U većini zemalja prevladavajuća definicija darovitosti je IQ od 130 ili više. U usporedbi s vršnjacima, darovita djeca mogu pokazati vrhunsku memoriju, sposobnost izrade originalnih skečeva ili sposobnost intenzivnog koncentriranja u dužim vremenskim razdobljima.

Iako odgajatelj upravljaju skalom, stručnjaci kažu da roditelji igraju ključnu ulogu u početnom prepoznavanju darovitosti u vlastitoj djeci. Ovdje je skup ponašanja i osobina koje mogu upućivati na to da dijete posjeduje poseban dar ili talent:

- Izuzetno znatiželjna;
- Izvrsna memorija;
- Dugo razdoblje pažnje;
- Točno i fleksibilno razmišljanje;
- Izvrsne vještine rasuđivanja;

⁶Preuzeto 3.6.2020. sa: URL: <https://www.cbsnews.com/pictures/celebs-who-went-from-failures-to-success-stories>; 15:00h

⁷ Preuzeto 3.6.2020. sa: URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Early_life_of_Isaac_Newton#:~:text=He%20spent%20much%20of%20his,make%20a%20farmer%20of%20him; 15:00h

⁸ Preuzeto 3.6.2020. sa: URL: <https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1246&context=masters>; 15:00h

- Izvrsne vještine rješavanja problema;
- Uče brzo i s manje vježbanja i ponavljanja;
- Neobična i / ili živa mašta;
- Odnosi se dobro s roditeljima, nastavnicima i drugim odraslim osobama;
- Odličan smisao za humor;
- Perfekcionista;
- Obično intrinzično motivirani;
- Skeptičan, kritičan i evaluativan;
- Uživa u učenju novih stvari;
- Uživa u intelektualnoj aktivnosti
- Bogat rječnik;
- Može čitati rano;
- Postavljanje pitanja tipa "što ako".

4.1. Karakteristike darovitosti djece predškolskog uzrasta

• Budući da su darovita djeca toliko raznolika, ne pokazuju sve vrijeme sve karakteristike. Međutim, postoje i zajedničke karakteristike koje mnogi daroviti pojedinci imaju. Webb i sur. (2007) ističu sljedeće karakteristike darovite djece:

- Neobična budnost, čak i u dojenačkoj dobi;
- Brzo učenje; brzo sastavlja misli;
- Odlična memorija;
- Neobično veliki vokabular i složena struktura rečenica za dob;
- Napredno razumijevanje nijanse riječi, metafora i apstraktnih ideja;
- Uživa u rješavanju problema, posebno s brojevima i zagonetkama;
- Često kao predškolarac prije nauči čitati i pisati;
- Imaju duboki, intenzivni osjećaj i reakcije;
- Veoma su osjetljivi;
- Razmišljanje je apstraktno, kompleksno, logično i pronicljivo;
- Idealizam i osjećaj za pravdu u ranoj dobi;

- Zabrinutost za socijalna i politička pitanja i nepravde;
- Duži raspon pažnje i intenzivna koncentracija;
- Zaokupljen vlastitim mislima – sanjar;
- Brzo i uz malo prakse uče osnovne vještine;
- Stalno postavljaju pitanja;
- Širok spektar interesa (ili ekstremni fokus u jednom području);
- Visoko razvijena radoznalost;
- Interes za eksperimentiranje i raditi drugačije;
- Raspoloženje i / ili neobičan smisao za humor
- Želja da se ljudi / stvari organiziraju putem igara ili složenih shema
- Maštoviti.

4.2. Osobine darovite ličnosti

Osobine darovite ličnosti uočavaju se još od najranijih dana. A neke od osobina uključuju (Webb i sur., 2007):

Rani dokazi:

- Djeca darovita ili umjetnički talentirana obično počinju u mlađoj dobi.
- Brzina u razvoju:
- Darovito ili talentirano dijete često ubrzanim tempom prelazi faze vizualnog razvoja.
- Proširena koncentracija:
- Darovita djeca na svojim radovima rade dulje od druge djece i više mogućnosti vide u zadatku koji su odabrali ili koji im je dodijeljen.
- Samo-usmjerenost:
- Darovita djeca često imaju potrebu za radom samostalno.
- Moguća neusklađenost s kreativnim ponašanjem:
- Iako je preuzimanje rizika karakteristika koja se obično povezuje s kreativnim ljudima, darovita djeca često se dvoume eksperimentirati na novom području ako su postigli određeni nivo majstorstva u svom radu.
- Točnost ideje i izražavanja:

- Već od srednjeg osnovnog doba vizualna i konceptualna točnost posebno je značajna karakteristika, jer je najbliža ponašanju obučenog umjetnika.
- Sposobnost korištenja naučenog u svakodnevnim situacijama:
- Sposobnost korištenja prošlih informacija u novim kontekstima. Na primjer, darovito dijete koje je postiglo određeni nivo majstorstva u crtanju figure može tu sposobnost iskoristiti za iscrtavanje figura u drugim situacijama.

Darovito dijete lako je prepoznati prema njegovim osobinama i ponašanju. Webb i sur. (2007) u svojoj knjizi “Kako prepoznati darovito dijete” istakli su nekoliko karakteristika darovite djece koje su povezane sa njihovim pozitivnim i negativnim ponašanjem (Tablica 2).

Tablica 2. Osobine darovite djece

Karakteristike darovite djece	Pozitivno ponašanje	Negativno ponašanje
Uče brzo i lako	Pamte činjenice brzo i lako	Pažnja kratkotrajna, brzo im postane dosadno, ometaju drugu djecu
Intenzivno čitaju	Čitaju puno i samostalno koriste knjižnicu.	Zapostavlja druge obaveze

Bogat rječnik	Izražava ideje i uspostavlja komunikaciju bolje od ostalih	Izaziva vršnjačku ljubomoru
Zadržava, pamti veliki broj informacija	Uvijek spremna i odgovorna	Monopolizira rasprave
Dugo održava pažnju	Brzo završava zadatke i projekte	Ne voli razrednu rutinu, ustaljenost i prekide u nastavi.
Znatiželjna, zanima se za više stvari.	Postavlja pitanja, uzbuđena je zbog ideja.	Nepriстойno ispravlja odrasle.
Samostalnost u radu	Stvara i izmišlja izvan zadanih zadataka	Odbija da radi s drugima

Ima razvijen smisao za humor	Prepoznaje probleme	Igra okrutne šale i trikove s drugima
Visoke ocjene u vrtiću	Uspješno obavlja zadatke	Hvalisavi, egoistični, nestrpljivi prema drugima
Samomotivirani	Uspješno obavlja zadatke bez pomoći nastavnika	Izaziva autoritet

Izvor: Prikaz autora prema Webb i sur. (2007)

4.3. Emocionalno-socijalni razvoj darovite djece

Iako je istina da darovita djeca imaju iste osnovne potrebe kao i druga djeca i napreduju prema istim razvojnim fazama kao i druga djeca (iako često u mlađoj dobi) te se mogu suočiti s istim problemima (poput obiteljskog siromaštva, zloupotreba droga ili alkoholizam) Webb i Kleine (1993) navode da postoje potrebe i problemi koji se češće pojavljuju među darovitom djecom. Uz

to, postoje tri važna faktora koji utječu na dobrobit darovitog djeteta: vrsta darovitosti, obrazovna spremnost i osobne karakteristike (Neihart, 1999).

Tijekom posljednjih pedeset godina provedeno je veliko istraživanje o utjecaju darovitosti na psihološku dobrobit. Neihart (1999) ističe da postoje istraživanja koja podupiru dva naizgled oprečna stajališta o učincima darovitosti. Oni su: darovitost povećava otpornost i darovitost povećava ranjivost u darovitoj djeci. Intelktualno ili akademski darovita djeca koja postižu uspjeh i sudjeluju u posebnom obrazovnom programu za darovite učenike barem su dobro prilagođena i možda bolje prilagođena od svojih vršnjaka. Čini se da ova djeca više nisu izložena riziku za socijalne ili emocionalne probleme. Neihart (1999) ističe da nadarenost utječe na psihološke ishode ljudi, no čini se da li su ti rezultati pozitivni ili negativni ovisi o nekoliko čimbenika koji djeluju sinergistički. Ti su čimbenici vrsta i stupanj darovitosti, obrazovna spremnost ili nedostatak istih, te osobne karakteristike (Neihart 1999).

U opsežnom pregledu literature, Nancy Robinson i Kate Noble izvještavaju: "Provjera velike grupe studija predadolescentne djece otkrila je [...] da su kao skupina darovita djeca smatrana pouzdanijom, poštenom, društveno kompetentnijom, sigurnijom i pouzdanom, uljudna, kooperativna, stabilna i šaljiva, dok su također pokazala i smanjene sklonosti hvalisanja, bavljenja delinkventnim aktivnostima, agresijom ili povlačenjem, dominiranjem i tako dalje." (Robinson & Noble, 1991., str. 62).

Potrebe darovite djece nastaju uslijed interakcije s okruženjem koje uključuje obitelj, školu i kulturu i onima koje nastaju interno zbog osobnosti darovitog djeteta.

- Neravnomjeran razvoj (Asinhronost)

Motoričke sposobnosti, osobito fine-motoričke, često zaostaju za kognitivnim konceptualnim sposobnostima, posebno kod darovite predškolske djece (Webb i Kleine, 1993.). Ta djeca mogu "svojim očima" vidjeti što žele raditi, konstruirati ili crtati; međutim, motoričke sposobnosti ne dopuštaju im da postignu cilj. Zbog toga može doći do intenzivne frustracije i emocionalnih ispada.

- Odnosi s vršnjacima

Predškolska potencijalno darovita djeca pokušavaju organizirati ljude i stvari. Njihova potraga za dosljednošću naglašava "pravila" koja pokušavaju primijeniti na druge. Izmišljaju

složene igre i pokušavaju organizirati svoje igrače, često izazivajući ogorčenje kod svojih vršnjaka (Adderholt-Elliott, 1989 .; Powell &Haden, 1984; Whitmore, 1980).

- Prekomjerna samokritičnost

Sposobnost uvida u mogućnosti i alternative može podrazumijevati da mladi vide idealističke slike onoga što bi mogli biti. (Adderholt-Elliott, 1989 .; Powell &Haden, 1984; Whitmore, 1980).

- Perfekcionizam

Sposobnost za savršenstvom u radu u kombinaciji s emocionalnim intenzitetom dovodi mnogo darovite djece do nerealno visokih očekivanja od sebe. 15-20% darovite djece može znatno ometati perfekcionizam u nekom trenutku svoje akademske karijere, pa čak i kasnije u životu (Adderholt-Elliott, 1989).

- Izbjegavanje preuzimanja rizika

Izbjegavanje potencijalnih problema može značiti izbjegavanje preuzimanja rizika, a može rezultirati neuspjehom.

- Visoki potencijal

Darovita djeca često imaju nekoliko naprednih sposobnosti i mogu biti uključena u raznolike aktivnosti. Iako djetetu to rijetko predstavlja problem, to može stvoriti probleme obitelji, kao i poteškoće kad se odluke moraju odnositi na odabir karijere (Kerr, 1985; 1991).

- Darovita djeca s invaliditetom

Tjelesni nedostaci mogu dovesti do socijalnih i emocionalnih poteškoća. Intelekt može biti visok, ali motoričke poteškoće poput cerebralne paralize mogu spriječiti izražavanje potencijala. Oštećenje vida ili sluha ili ometanje učenja mogu uzrokovati frustraciju. Darovita djeca s invaliditetom imaju tendenciju da više ocjenjuju ono što nisu u stanju učiniti nego svoje značajne sposobnosti (Whitmore & Maker, 1985).

Nisu svi problemi s kojima se susreću nadarena djeca zbog vlastitih osobnosti ili ponašanja. Oni se mogu suočiti i s nedostatkom razumijevanja za nadarenu djecu i ambivalentnošću ili neprijateljstvom drugih ljudi. (Webb i Kleine, 1993.) Webb navodi sljedeće uobičajene obrasce problema:

- Predškolska kultura i norme

Darovita djeca su, po definiciji, "neobična" u usporedbi s istospolnom djecom - barem u kognitivnim sposobnostima - i zahtijevaju različita obrazovna iskustva (Kleine i Webb, 1992.). Međutim, predškolske ustanove uglavnom svrstavaju djecu prema dobi u iste skupine. Dijete često ima dilemu - prilagoditi se očekivanjima prosječnog djeteta ili ga se smatrati nekonformističkim.

Očekivanja drugih

Darovita djeca - posebno ona kreativnija - ne uklapaju se. Darovito dijete, osjetljivo na tuđu nelagodu, tada može pokušati sakriti sposobnosti.

- Odnosi s vršnjacima

Tko je vršnjak za darovito dijete? Darovitoj djeci treba nekoliko skupina vršnjaka, jer su njihovi interesi toliko raznoliki. Njihova napredna razina sposobnosti može ih usmjeriti prema starijoj djeci. Oni mogu birati vršnjake čitajući knjige (Halsted, 1994.). Takva se djeca često smatraju "usamljenima".

- Depresija

Depresija je obično ljutnja na sebe ili na situaciju nad kojom čovjek ima malo ili nema nikakve kontrole. Depresija i akademska nerazvijenost mogu se povećati. Ponekad nestašica obrazovanja uzrokuje da se darovito dijete osjeća usamljeno u svijetu. Depresija se može javiti jer se dijete osjeća zatečeno u nepromjenljivoj situaciji.

Shema 2- socio-emocionalni razvoj darovite djece u području likovne umjetnosti.

4.4. Poticanje darovitosti

U poticanju darovitosti kod djece roditelji mogu učiniti puno. Uspjeh odgoja za darovitu djecu je poštivanje njihove jedinstvenosti, njihovih mišljenja, ideja i snova. Kod kuće djeca trebaju znati da se njihova jedinstvenost njeguje i da ih cijene zbog toga što su samo ono što jesu.

Kako bi potakli njegovu darovitost ističe se nekoliko koraka:

- Čitanje naglas djetetu.

Važno je da roditelji često čitaju svom darovitom djetetu, čak i ako je dijete već sposobno čitati. Pomozite svom djetetu da otkrije osobne interese. Stimuliranje interesa i podrške ključno je za razvoj talenata. Roditelji bi trebali svoju djecu izložiti vlastitim interesima i potaknuti ih da uče raznovrsne predmete, poput umjetnosti, prirode, glazbe i sporta, osim tradicionalnih akademskih predmeta kao što su matematika, čitanje i znanost.

- Razgovaranje sa djetetom

Darovita djeca često su vrlo verbalna i radoznala. Mogu se lako frustrirati ako roditelji odbace svoja pitanja. Uzimanje vremena za davanje djetetu cjelovitih odgovora pokazuje da poštujete njihovo intelektualno istraživanje.

- Upisivanje u programe posebno dizajnirane za darovitu djecu

Sva djeca mogu imati koristi od takvih programa; posebno je učinkovito u otkrivanju darovite djece i poticanju razvoja njihovih talenata.

- Posjete muzejima

Oni nude zanimljiva praktična obrazovna iskustva.

- Pružanje materijala za kreativnu igru

Pružiti djetetu kartone od jaja, kartonske kutije, kvadratiće, papirnate ručnike i tako dalje kako bi izrazio svoju maštu i kreativnost.

- Poticanje pripovijedanja

Darovita djeca mogu biti beskrajno maštovita. Za njih izvrsna kreativna mjesta uključuju izmišljanje priča, postavljanje predstava ili režiranje kućnih videozapisa.

Sandra I. Kay (2008) preporučuje roditeljima i odgajateljima da preuzmu tri uloge u pružanju podrške svojoj umjetnički nadarenoj djeci:

- Biti procjenitelj. Pronaći mogućnosti za uživanje u umjetnosti zajedno ili s drugima. Za umjetnički darovitu djecu je ključno imati priliku vidjeti djela uspješnijih umjetnika. Obavezno naći mogućnosti da cijenate umjetničke poduhvate učenika.

- Njegovati svoje dijete. Dodirnite umjetnička djela djeteta kako biste mu nacrtali njegov umjetnički razvoj. Arhivirajte programe i fotografije s nastupa. Potaknite ih da vode časopis za bilježenje velikih i malih prekretnica u svom razvoju kao umjetnika. Kad zajedno razgovarate, naglasite proces stvaranja umjetnosti i onoga što ste iz toga naučili.

- Biti zagovornik svog djeteta. Obrazovanje nadarenih, posebno nadareno obrazovanje u umjetnosti, sve je rijetka ponuda. A tipične ponude umjetničkog obrazovanja u predškolskim ustanovama usmjerene su na opće obogaćivanje sve djece, a ne na razvoj umjetnički nadarene djece .

Uz to, roditelji i odgajatelji mogu pomoći svom djetetu u pronalaženju i povezivanju s drugim umjetničkim vršnjacima, kako u vrtiću tako i izvan njega. Nakon predškolskog programa i ljetni programi pomažu djeci da pronađu vršnjake istomišljenike. Ti su odnosi potrebni za društveno / emocionalno blagostanje kao i za umjetnički rast.

5. RAD S LIKOVNO DAROVITOM DJECOM U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA

Likovno darovita djeca su ona koja pokazuju prepoznatljive vještine u njihovoj sposobnosti izrade, snimanja i manipulacije u vizualnom i / ili taktilnom obliku; imaju vrlo dobro poznavanje i razumijevanje predmetnog područja; u stanju su protumačiti, kritički procijeniti, riješiti probleme, preuzeti rizike i razviti informacije, materijale, misli i ideje; i pokazati upornost i sposobnost zamišljanja, stvaranja i izražavanja u vizualnom i / ili taktilnom obliku kako bi dali jedinstven i originalan doprinos umjetnosti i dizajnu.

Ova će djeca značajno steći sposobnosti koje daju veći naglasak fleksibilnosti, kreativnosti i autonomiji i mogu se izričito založiti za ostvarenje svojih osobnih potreba, sposobnosti i interesa. Oni koji su prepoznati kao daroviti trebaju maksimalnu priliku za stjecanje i povećanje svojih vještina, znanja i razumijevanja predmeta kao temelja za budući rad, a novi kurikulum nudi im mnogo više mogućnosti odabira materijala, načina rada, teme i projekte. Važan potencijal jačanja dobre prakse u tom pogledu doći će od onih koji imaju priliku raditi i promatrati profesionalne umjetnike i umjetnike dizajna, kao i raditi s predanim umjetnicima učiteljima. Korist će se također postići naglaskom na povećanju znanja o predmetu, poboljšanju njihovih kritičkih vještina i važnosti isticanja cjelokupnog predškolskog iskustva u vrtiću, s višenastavnim mogućnostima.

Likovno darovita djeca postići će mnogo od toga, moći će razviti personaliziraniji pristup učenju i trebalo bi ih poticati na veće korištenje dnevnika, radnih knjiga i skica, portfelja, zbirki i personaliziranih radnih prostora, uključujući mogućnosti koje informacijska tehnologija omogućuje. Ovakvim aktivnostima se omogućuje daljnje produženje uzbudljivog i poticajnog rada te djece.

Kurikulum predškolskog odgoja potiče djecu da rade i istražuju potencijal različitih medija koji testiraju njihove praktične sposobnosti. Očekuje se da će uz tradicionalne pristupe omogućiti i suvremenu profesionalnu praksu u umjetnosti i dizajnu. Darovita djeca dobro će reagirati na to što ih se sve više potiče da rade kao umjetnici i / ili dizajneri radeći u studijskim okruženjima dostupnim u svojim predškolskim ustanovama. Ta područja trebaju biti dizajnirana tako da odražavaju nešto na profesionalnom radnom mjestu. Stoga se moraju organizirati studijska okruženja koja omogućuju odgovarajuću jednostavnost pristupa, odražavati na odgovarajući način izazovnu suvremenu praksu i pružati smjernice za takve materijale i opremu, sa zadacima koji su

osmišljeni i postavljeni kako bi osigurali da izazivaju izazove. Istraživanje, analiza, stvaranje i evaluacija ključni su elementi predmeta koji trebaju biti uključeni u aktivnosti koje uče vrlo darovita djeca, koristeći različite medije, uključujući elektroničke obrasce i objekte. Darovitoj djeci pomoći će i nastavni programi koji će im se omogućiti da što bolje iskoriste svoje lokalno okruženje, područje i predškolsku ustanovu - od kojih će se tražiti da pronađu i identificiraju važna mjesta i situacije iz kojih mogu promatrati i raditi. Oni će imati koristi od aktivnosti koje zahtijevaju da zamišljaju i tumače lokalne priče, događaje i teme u vizualnom i taktilnom pogledu. Svojom sposobnošću i pridruženom predanošću od njih bi trebalo tražiti da saznaju nešto o umjetnicima i dizajnerima koji imaju neku lokalnu povezanost i kompletiraju svoj portfelj.

Likovno darovita djeca najbolje će reagirati ako mogu primijetiti i iskusiti modele profesionalne prakse radeći s profesionalnim umjetnicima i dizajnerima i vježbajući u učenim zajednicama umjetnika, učitelja umjetnika i učenika. To će im dalje pomoći da steknu odgovarajuću razinu praktičnih kompetencija u relevantnim vještinama, zajedno s aktivnim znanjem i razumijevanjem predmeta u kulturnom kontekstu. Dobit će najviše od ovog procesa zahtijevajući od njih da, kroz praktični rad, konceptualiziraju svoje znanje i razumijevanje umjetnosti i dizajna.

Novi kurikulum, misli se na posebni kurikulum koji se planira za rad sa darovitom djecom, koji je prilagođen njihovim potrebama i sposobnostima, također zahtijeva od djece da povećaju svoje znanje i razumijevanje povijesti umjetnosti, zanata i dizajna i razviju dobro razumijevanje različitih kulturnih praksi, načina interpretacije ideja i metoda rada, da kontekstualiziraju svoju praksu. Naglasak novog kurikulumu je na prilagođenom učenju, fleksibilnosti, ispitivanju i poticanju uspostavljanja veza s profesionalnom zajednicom izvan škole. Likovno darovitim učenicima trebaju se zadati zadaci kojima će slijediti osobne interese, tehnike i povijesne aspekte umjetnosti koji se odnose na praktične aktivnosti kojima se bave. Radionice koje uključuju odgojitelje, umjetnike i učenike pomoći će u ovom procesu, a pojedini stručnjaci iz šire umjetničke zajednice pružit će dubinsku stručnost.

Kritička procjena važan je element u novom kurikulumu. Djeca će postati sve samopouzdanija ako budu dobro informirani o temi i načinu rada drugih umjetnika i dizajnera. Ispitivanje, izazivanje i redovito donošenje tumačenja i prosudbi koje mogu potkrijepiti i opravdati trebali bi biti ključni elementi u njihovom učenju. Kao polaznici, oni moraju biti stalno uključeni u analizu, ocjenjivanje, izazivanje i kontekstualizaciju vlastitog rada i rada drugih. Umjetničke aktivnosti u

najširem smislu. Odgovarajuće aktivnosti trebale bi biti ugrađene u svakodnevnu praksu, poput redovitog traženja da razgovaraju o svom radu, opisuju svoj napredak i napredak svojih vršnjaka i tražeći od njih da pripreme kratke prezentacije o određenim umjetnicima ili aspektima profesionalne prakse.

Aktivnosti u predškolskoj ustanovi

Potencijalno darovitoj predškolskoj djeci u području likovne umjetnosti i dizajna treba omogućiti redovite posjete izložbama, galerijama te umjetničkim i dizajnerskim studijima. Darovita djeca moći će bolje pokazati prepoznatljive vještine, znanje i razumijevanje ako su, primjerice, pozvani da pripreme i usmjere svoje grupe vršnjaka oko izložbi, naprave kratke prezentacije o nekom području umjetnosti i dizajna i da osmisle i njeguju vlastite malene izložbe, virtualne i stvarne. Prilagođeni kurikulum čvrsto je opredijeljen za razvijanje cjelokupnog obrazovnog iskustva za svu djecu, potičući veze kroz sva područja kurikulumu i šire, u profesionalni svijet u cjelini.

To će koristiti svoj darovitoj djeci u cijeloj predškolskoj ustanovi, osiguravajući da se iz novog kurikulumu najviše postigne. Potrebno je vrijeme za planiranje projekata; i aktivnosti i strategije trebaju biti osigurane da se na najbolji način iskoristi potencijal koji nudi djeci u cijeloj predškolskoj ustanovi da doprinesu radu u umjetnosti i dizajnu, a isto tako da uspostave veze sa drugim područjima kurikulumu.

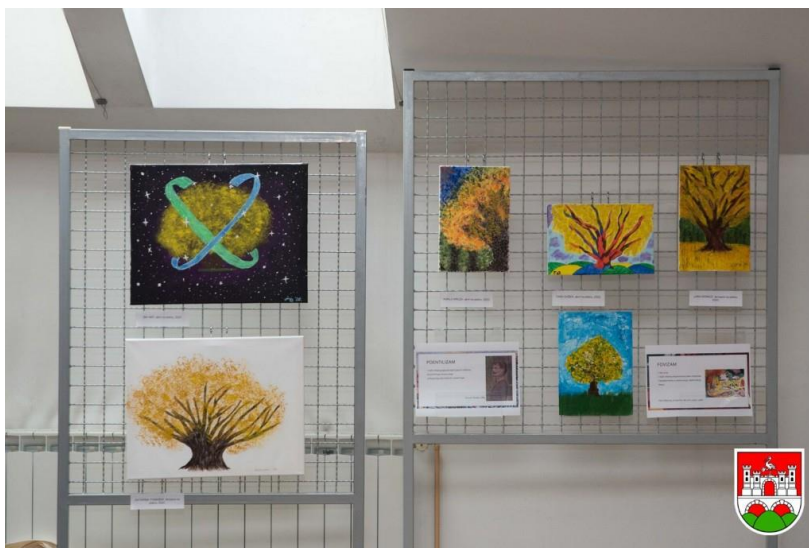
5.1. Načini rada

Različiti načini rada važan su dio prilagođenog kurikulumu i likovno darovita djeca će imati izazove koji su sadržani u organizacijskim dogovorima kao što su grupna i timska aktivnost, individualni i osobni rad i rad izvan tradicionalnih predmetnih prepreka. Sve dobne skupine vršnjaka, različite sposobnosti pružit će svim ljudima pravi izazov. Utemeljena i učinkovita praksa umjetnosti često uključuje svu djecu u jedan zadani zadatak, s projektima i zadacima koji podnose niz izazova za djecu različitih sposobnosti. Pojačani naglasak na personaliziranijem pristupu učenju pojačava vrijednost takvog pristupa, od djece se očekuje da rade vlastitim tempom, dok odgajatelj pažljivo promatra njihov napredak i sugerira dodatne dimenzije u kojima se rad može

razviti. Međutim, prikladno je i relevantno pružiti specifične zadatke i izazove darovitoj i talentiranoj djeci, kako u vrtiću, tako i u okviru izvan vrtićkih aktivnosti.

Djeca mogu raditi izvan prostorije u kojoj borave. Ovaj pristup nudi prostor za poticanje interesa i sklonosti talentirane djece jer, radeći u malim grupama nakon vrtića, mogu kreativnije i pažljivije odgovarati na određene zadatke i podražaje. Na taj se način bolje mogu predstaviti posebni projekti, poput rada s profesionalnim umjetnikom ili odlaska u posjete određenoj lokaciji.

Slika1. Fotografija-Izložba dječjih radova (starija vrtićka grupa)

Izvor: <https://daruvar.hr/odrzana-podjela-nagrada-priznanja-sudionicima-izlozbe-djecjih-radova-temu-ginka/>

U današnjem svijetu, jedan od najboljih alata kojim bi starija darovita djeca trebala postati vješta je Internet. Odgajatelj može pokazati djeci kako pretraživati online, kako odabrati koja su web mjesta najkvalitetnija i kako pronaći web stranice koje zapravo rješavaju pitanja koja bi željeli istražiti. Zatim, neka rade dodatna istraživanja o temi koja ih zanima. Na primjer, djeca vole istraživati o svemiru i planetima. Kroz igru, kvizove, dokumentarne filmove mogu puno toga istražiti i dobiti odgovore na pitanja koja ih zanimaju. Takvim istraživanjima može ih se potaknuti da daju kratku pismenu ili usmenu prezentaciju kako bi podijelili ono što su naučili s ostalom djecom.

Mnoga darovita djeca najbolje uče kada mogu raditi nečim opipljivim. Zato odgajatelji i roditelji trebaju razmišljati o aktivnostima koje će im omogućiti da se "zamažu" materijalom. Primjeri mogu uključivati bilo što od sljedećeg:

- Izrada košarice ili vozila od recikliranih materijala
- Izrada planeta od plastelina
- Gradnja mostova od špageta ili drugih supstanci
- Izrada trodimenzionalne karte područja od gline koristeći topografsku kartu kao vodič,
- Stvaranje fizičkog modela molekule DNK itd.

Slika 2. Likovne aktivnosti

Izvor: <https://classroom.synonym.com/fun-visual-arts-activities-kids-6613208.html>

U ovom odjeljku pozornost je na načinima prilagođavanja kurikuluma za podršku djeci koja su identificirana kao darovita u umjetnosti i dizajnu.

6. POVEZANOST SOCIJALNIH OSOBINA LIKOVNO DAROVITE DJECE S REZULTATIMA TESTA NJIHOVE POTENCIJALNE LIKOVNE KREATIVNOSTI

6.1. Svrha, cilj, zadaci i hipoteze istraživanja

Svrha ovog istraživanja jest dobiti nove spoznaje u području fenomena potencijalne likovne kreativnosti djece, koje bi bile primjenjive u radu odgajatelja u odgojno-obrazovnim ustanovama te roditeljima u odgoju djece.

Osnovni cilj ovog istraživanja je utvrditi jesu li socijalne osobine likovno darovite djece povezane s rezultatima testa njihove potencijalne likovne kreativnosti.

Preduvjeti za realizaciju zadataka i način obrade podataka su:

- Prikupljanje podataka dobivenih testiranjem EPoC testom
- Prikupljanje podataka anketiranjem odgajateljskih procjena socijalnih osobina djeteta prema likovnim sposobnostima
- Interpretacija rezultata dobivenih anketiranjem odgajateljskih procjena socijalnih osobina djeteta.

Proučavanjem postojeće literature i navedenog fenomena u odgajateljskoj praksi, postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Jesu li odgajateljeve procjene djeteta vezane uz uspostavljanja novih poznanstava povezane s procjenama prihvaćenosti od strane vršnjaka?
2. Jesu li odgajateljeve procjene djeteta kojeg vršnjaci smatraju čudnim, neobičnim povezane s procjenama djeteta koje se u pojedinim situacijama rasplače?
3. Postoji li povezanost odgajateljeve procjene djeteta koje se u pojedinim situacijama rasplače s procjenama djeteta koje se kontinuirano nalazi u društvu vršnjaka?

Na osnovu navedenih istraživačkih pitanja, postavljaju se sljedeće hipoteze istraživanja:

H1 - Postoji poveznica između varijabli odgajateljevih procjena djeteta vezanih uz uspostavljanja novih poznanstava s procjenama prihvaćenosti od strane vršnjaka.

H2 – Postoji poveznica između varijabli odgajateljevih procjena darovitog djeteta kojeg vršnjaci smatraju čudnim, neobičnim s procjenama djeteta koje se u pojedinim situacijama rasplače.

H3 – Postoji poveznica između varijabli odgajateljeve procjene likovno darovite djece koja se u pojedinim situacijama rasplaču s procjenama djeteta koje se kontinuirano nalazi u društvu svojih vršnjaka.

6.2. Istraživačke metode i instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja korištene su metode testiranja djece EPoC testom i anketiranjem odgajatelja u predškolskim ustanovama. Testiranje je provedeno na uzorku od 105 djece predškolske dobi, petogodišnjaka i šestogodišnjaka, u području likovne kreativnosti.

EPoC testom, u području grafičke domene dječje ekspresije, mjereno je konvergentno integrativno mišljenje i divergentno eksplorativno mišljenje. Test sadrži dvije forme, A i B, a svaka forma testa sadrži osam testova. Forma testa A i forma testa B sastoji se od testova s dva apstraktna oblika, dva seta po osam apstraktnih oblika, dva testa s konkretnim predmetom na slici te dva seta konkretnih slika predmeta. Ispitanicima su za grafičke testove bila ponuđena dva papira A4 formata te 30 papira A6 formata, a izražavala su se olovkom.

Anketa sadrži sedam cjelina: likovnu tipologiju djece prema likovnim sposobnostima, likovnu tipologiju djece prema naklonostima likovnim sredstvima i materijalima, likovnu kreativnost, motivaciju, estetski senzibilitet, socijalne osobine i čimbenike za poticanje likovne darovitosti i kreativnosti. Za potrebe ovog istraživanja analiziraju se dobiveni rezultati socijalnih osobina djece za poticanje likovne kreativnosti.

Anketiranje je provedeno na način da su podijeljene ankete odgajateljima u sljedećim predškolskim ustanovama: „Potok“, „Morčić“, „Olga Ban“, „Pazin“ i „Loptica“, te su zamoljeni

da zabilježe svoja zapažanja za djecu u svojim grupama. Osim osnovnih podataka koji su traženi kao što su u kojoj ustanovi su odgajatelji zaposleni, njihovoj dobi, godinama staža, te spolu djece, odgajatelji su imali zadatak da procijene osobine djece, grupa za koje su zaduženi, te da na osnovu toga popune sljedeći upitnik gdje su navedene socijalne osobine djeteta:

„Navedene su neke značajke vezane za rad s likovno darovitom djecom. Molimo Vas da zaokružite broj koji najviše odgovara Vašoj procjeni učestalosti značajki koje se procjenjuju tvrdnjama pri dječjem izboru aktivnosti likovnog izražavanja. Ukoliko zaokružite slovo X, na kraju tablice imat ćete mogućnost obrazložiti zašto niste mogli procijeniti značajke u tvrdnji. Odgovore dajete na sljedećoj skali:

1 = uopće nema potrebu

2 = najviše jednom tjedno,

3 = par puta tjedno,

4 = jednom dnevno,

5 = više puta dnevno,

X = ne mogu procijeniti.“

Socijalne osobine						
Uspostavlja nova poznanstva.	1	2	3	4	5	X
Kontinuirano se nalazi u društvu vršnjaka.	1	2	3	4	5	X
Prihvaćen je od vršnjaka	1	2	3	4	5	X
Sebe doživljava pozitivno.	1	2	3	4	5	X
Među vršnjacima preuzima ulogu vođe.	1	2	3	4	5	X
Vršnjaci ga smatraju čudnim, neobičnim.	1	2	3	4	5	X
Preuzima inicijativu u grupnom likovnom radu.	1	2	3	4	5	X
U svom cjelokupnom ponašanju preuzima odgovornost za sve što radi.	1	2	3	4	5	X
U pojedinim situacijama se rasplače.	1	2	3	4	5	X

6.3. Uzorak ispitanika

U istraživanju su sudjelovala djeca predškolske dobi iz već navedenih predškolskih ustanova. Istraživanje je provedeno na uzorku od 105 djece, 50 dječaka i 55 djevojčica, u dobi od 5 i 6 godina. U anketiranju je sudjelovalo 68 odgajateljica u dobi od 23 do 60 godina.

Zatražen je i informirani pristanak roditelja/staratelja za svako dijete koje je sudjelovalo u istraživanju. Svi roditelji su dali svoj pristanak da njihova djeca sudjeluju u istraživanju za ovaj rad.

Tablicom 1. su prikazane ustanove u kojima je provedeno testiranje ispitanika, te koliko je djece sudjelovalo u ovom ispitivanju, podijeljeno po ustanovama. To su ustanove Potok, iz koje je sudjelovalo 25 djece ili 23,6% od ukupnog broja sudionika ispitivanja, isto toliko je bilo ispitanika iz ustanove Morčić, dok je iz ustanove Loptica bilo 26 djece ili 24,5% od ukupnog broja ispitanika, a iz ustanove Olga Ban je bilo najviše ispitanika, njih 29 ili 27,4%. Vidljivo je da je u testiranju sudjelovalo ukupno 105 djece.

Tablica 1. Ustanove u kojima je provedeno testiranje ispitanika

Ustanove u kojima je provedeno testiranje sudionika	N
Potok	25
Morčić	25
Olga Ban Pazin	29
Loptica	26
Ukupno	105
Nedostaje	1
Ukupno	106

Iz tablice 2. vidljivo je da je 50 djece muškog spola, dok je ostalih 55 djece ženskog spola.

Tablica 2. Prikaz spola djece koji su sudjelovali u testiranju

Spol djece		N
	Muški	50
	Ženski	55
	Ukupno	105
Nedostaje		1
Ukupno		106

7. REZULTATI I RASPRAVA ISTRAŽIVANJA

7.1. Rezultati istraživanja

U daljem istraživanju su prikazani rezultati aktivnosti i značajki vezanih za rad s likovno darovitom djecom u usporedbi sa njihovim socijalnim osobinama. Primijećeno je da nedostaju podaci za čak 50 djece, iako su odgojitelji imali mogućnost da stave X gdje ne mogu procijeniti odgovor za neko dijete iz svoje skupine.

U tablici 3. su prikazani rezultati heterogenosti dječjih potreba, gdje se gledaju osobine likovno darovite djece kod djece koja uspostavljaju nova poznanstva. Od 56 djece za koju se imaju odgovori, odgajatelji su naveli da samo jedno dijete ima osobinu da uopće nema potrebu za aktivnostima likovnog izražavanja. Samo jedno dijete ima potrebu da se likovno izražava najviše jednom tjedno. Vidljivo je da 15 djece ima potrebu da se likovno izražava par puta tjedno, a njih 13 ima potrebu da se likovno izražava jednom dnevno. Najveći je broj djece, točnije njih 26 koja imaju potrebu da se likovno izražavaju više puta dnevno. Ovdje se zaključuje da ne moraju svi imati iste potrebe prilikom izražavanja kako likovnih, tako i drugih osobina.

Tablica 3. Osobine likovne darovitosti djece koja uspostavljaju nova poznanstva

Uspostavlja nova poznanstva	N
Uopće nema potrebu	1
Najviše jednom tjedno	1
Par puta tjedno	15
Jednom dnevno	13
Više puta dnevno	26
Ukupno	56
Nedostaje	50
Ukupno	106

Tablicom 4. su prikazani rezultati osobina likovno darovite djece koja se kontinuirano nalaze u društvu vršnjaka. Odgajatelji su procijenili da u ovoj skupini nema djece koja uopće nemaju

potrebu za aktivnostima likovnog izražavanja u društvu vršnjaka, dok samo jedno dijete ima potrebu da se likovno izražava najviše jednom tjedno. Četvero djece ima potrebu da se likovno izražava par puta tjedno, dok je njih 12 koji imaju potrebu da se likovno izražavaju jednom dnevno. I ovdje je najveći broj djece koja imaju potrebu da se likovno izražavaju više puta dnevno, točnije njih 37.

Tablica 4. Osobine likovne darovitosti djece koja se kontinuirano nalaze u društvu vršnjaka

Kontinuirano se nalaze u društvu vršnjaka	N
Najviše jednom tjedno	2
Par puta tjedno	4
Jednom dnevno	12
Više puta dnevno	37
Ukupno	55
Nedostaje	51
Ukupno	106

Tablicom 5. su prikazani rezultati likovnog izražavanja djece koja su prihvaćena od vršnjaka. Samo četvero djece izražava osobine likovno darovite djece par puta tjedno, a njih 13 te osobine izražava jednom dnevno, dok je 39 djece gdje je njihovo izražavanje prihvaćeno od vršnjaka više puta dnevno. Primjećuje se da nema djece koja uopće ne izražavaju osobine likovno darovite djece ili te osobine izražavaju najviše jednom tjedno.

Tablica 5. Osobine likovne darovitosti djece koja su prihvaćena od vršnjaka

Prihvaćen od vršnjaka	N
Par puta tjedno	4
Jednom dnevno	13
Više puta dnevno	39
Ukupno	56
Nedostaje	50
Ukupno	106

Iz tablice 6. vidljivo je da djeca koja sebe doživljavaju pozitivno češće izražavaju osobine likovno darovite djece. Rezultati pokazuju da samo jedno dijete iz grupe testirane djece uopće nema potrebu za aktivnostima likovnog izražavanja, dvoje djece imaju najviše jednom tjedno potrebu za izražavanjem osobina likovno darovite djece. Te osobine 12 djece izražava par puta tjedno, a 11 djece ih izražava jednom dnevno. Najveći je broj djece koja osobine likovno darovite djece izražavaju više puta dnevno, 30 djece.

Tablica 6. Osobine likovno darovite djece kod djece koja sebe doživljavaju pozitivno

Sebe doživljavaju pozitivno	N
Najviše jednom tjedno	2
Par puta tjedno	12
Jednom dnevno	11
Više puta dnevno	30
Ukupno	55
Nedostaje	50
Ukupno	106

Tablicom 7. prikazano je koliko često djeca koja među vršnjacima preuzimaju ulogu vođe manifestiraju osobine likovno darovite djece. Čak sedmero djece u ovom slučaju uopće nema potrebu za aktivnostima likovnog izražavanja, a njih 2 izražava osobine likovno darovite djece najviše jednom tjedno.

Odgajatelji su naveli da 13 djece ove osobine izražava par puta tjedno, njih 16 izražava te osobine jednom dnevno, a 18 djece izražava ove osobine više puta dnevno.

Tablica 7. Osobine likovno darovite djece kod djece koja među vršnjacima preuzimaju ulogu vođe

Među vršnjacima preuzima ulogu vođe	N
Uopće nema potrebu	7
Najviše jednom tjedno	2
Par puta tjedno	13
Jednom dnevno	16
Više puta dnevno	18
Nedostaje	50
Ukupno	106

Iz tablice 8. može se zaključiti da djeca koju vršnjaci smatraju čudnim, neobičnim, slabije manifestiraju osobine likovno darovite djece u odnosu na djecu koja sebe vide pozitivnim. Čak 32 djece uopće nema potrebu za aktivnostima likovnog izražavanja, a devetoro djece pokazuje potrebu za manifestiranje osobina likovno darovite djece najviše jednom tjedno.

Samo šestoro djece ove osobine izražava par puta tjedno, njih sedmero jednom dnevno, a samo jedno dijete iz ove skupine izražava osobine likovno darovite djece više puta dnevno.

Tablica 8. Osobine likovno darovite djece kod djece koju vršnjaci smatraju čudnim, neobičnim

Vršnjaci ga smatraju čudnim, neobičnim	N
Uopće nema potrebu	32
Najviše jednom tjedno	9
Par puta tjedno	6
Jednom dnevno	7
Više puta dnevno	1
Nedostaje	51
Ukupno	106

U tablici 9. su prikazani rezultati koliko često djeca koja preuzimaju inicijativu u grupnom likovnom radu, manifestiraju osobine likovno darovite djece. Odgajatelji su naveli da sedmero djece uopće nema potrebu za aktivnostima likovnog izražavanja. Kod 10 djece su osobine likovno darovite djece izražene najviše jednom tjedno, dok te osobine 13 djece izražava par puta tjedno. Jednom dnevno ove osobine izražava 15 djece, a 10 djece ove osobine izražava više puta dnevno.

Tablica 9. Osobine djece koja izražavaju likovnu darovitost kod djece koja preuzimaju inicijativu u grupnom likovnom radu

Preuzima inicijativu u grupnom likovnom radu	N
Uopće nema potrebu	7
Najviše jednom tjedno	10
Par puta tjedno	13
Jednom dnevno	15
Više puta dnevno	10
Nedostaje	51
Ukupno	106

Tablicom 10. se prikazuje koliko često djeca koja u svom cjelokupnom ponašanju preuzimaju odgovornost za sve što rade, pokazuju osobine likovno darovite djece. Petero djece uopće nema potrebu za aktivnostima likovnog izražavanja.

Sedmero djece pokazuje osobine likovno darovite djece najviše jednom tjedno, dok 17 djece pokazuje osobine likovno darovite djece par puta tjedno. 11 djece pokazuje ove osobine jednom dnevno, a 14 djece pokazuje ove osobine više puta dnevno.

Tablica 10. Osobine djece likovne darovitosti kod djece koja u svom cjelokupnom ponašanju preuzimaju odgovornost za sve što rade

U svom cjelokupnom ponašanju preuzima odgovornost za sve što radi	N
Uopće nema potrebu	5
Najviše jednom tjedno	7
Par puta tjedno	17
Jednom dnevno	11
Više puta dnevno	14
Nedostaje	52
Ukupno	106

Tablicom 11. se prikazuje koliko se često osobine likovno darovite djece izražavaju kod djece koja se u pojedinim situacijama rasplaču. Odgajatelji su naveli da čak kod 21 djeteta s navedenim osobinama uopće nema potrebe za aktivnostima likovnog izražavanja, dok je kod 12 djece primijećeno da osobine likovno darovite djece manifestiraju najviše jednom tjedno. 11 djece pokazuje osobine likovno darovite djece par puta tjedno, a osmero djece ove osobine pokazuje jednom dnevno. Samo četvero djece izražava osobine likovno darovite djece više puta dnevno.

Tablica 11. Osobine likovno darovite djece koje su izražene kod djece koja se u pojedinim situacijama rasplaču

U pojedinim situacijama se rasplače	N
Uopće nema potrebu	21
Najviše jednom tjedno	12
Par puta tjedno	11
Jednom dnevno	8
Više puta dnevno	4
Nedostaje	50
Ukupno	106

Tablicom 12. navedena je korelacija među varijablama u kojoj darovito dijete „Uspostavlja nova poznanstva“ i „prihvaćen je od vršnjaka“, po procjeni anketiranih odgajatelja. Na osnovu dobivenih podataka, vidljivo je da postoji velika zavisnost među navedenim varijablama, jer je vrijednost Pearsonovog koeficijenta $r = 0,603$ i to na razini značajnosti od 0,01, jer je vrijednost $p = 0,000.$ ž

Tablica 12. Zavisnost varijable u kojoj likovno darovito dijete „Uspostavlja nova poznanstva“ u odnosu na varijablu „Prihvaćen je od vršnjaka“, po procjeni anketiranih odgajatelja

		Uspostavlja nova poznanstva	Prihvaćen je od vršnjaka
Uspostavlja nova poznanstva	r	1	,603**
	p		,000
	N	56	56
Prihvaćen je od vršnjaka	r	,603**	1
	p	,000	
	N	56	56

** $p < 0.01$

Tablicom 13. su predstavljeni rezultati zavisnosti varijable odgajateljevih procjena likovno darovitog djeteta „Prihvaćen je od vršnjaka“ u odnosu na varijablu „Vršnjaci ga smatraju čudnim, neobičnim.“ Kako je vrijednost $p = 0,056$, zaključeno je da nema zavisnosti među datim varijablama, jer je p veće od 0,05. Osim toga vrijednost Pearsonovog koeficijenta korelacije je negativan i iznosi $r = -0,259$.

Tablica 13. Zavisnost varijable likovno darovitog djeteta „Vršnjaci ga smatraju čudnim, neobičnim“ u odnosu na varijablu „Prihvaćen je od vršnjaka“, po procjeni anketiranih odgajatelja

		Vršnjaci ga smatraju čudnim, neobičnim	Prihvaćen je od vršnjaka
Vršnjaci ga smatraju čudnim, neobičnim	r	1	-,259
	p		0,056
	N	55	55
Prihvaćen je od vršnjaka	r	-,259	1
	p	0,056	
	N	55	56

U tablici 14. su rezultati korelacije među varijablama odgajateljevih procjena likovno darovitog djeteta „Vršnjaci ga smatraju čudnim, neobičnim“ i „U pojedinim situacijama se rasplače“. Kako

je vrijednost od $p = 0,030$, može se zaključiti da među navedenim varijablama postoji značajnost na nivou od 0,05 i ovdje govorimo o maloj korelaciji, jer je $r = 0,292$.

Tablica 14. Zavisnost varijable likovno darovitog djeteta „Vršnjaci ga smatraju čudnim, neobičnim“ u odnosu na varijablu „U pojedinim situacijama se rasplače“, po procjeni anketiranih odgajatelja

		Vršnjaci ga smatraju čudnim, neobičnim	U pojedinim situacijama se rasplače
Vršnjaci ga smatraju čudnim, neobičnim	r	1	,292*
	p		,030
	N	55	55
U pojedinim situacijama se rasplače	r	,292*	1
	p	,030	
	N	55	56

* $p < 0.05$.

Tablica 15. predstavlja korelaciju varijabli odgajateljevih procjena likovno darovitog djeteta „Među vršnjacima preuzima ulogu vođe“ i „Preuzima inicijativu u grupnom likovnom radu“. U ovom primjeru je vidljiva pozitivna korelacija među datim varijablama. Vrijednost Pearsonovog koeficijenta korelacije je $r = 0,644$, dok je vrijednost $p = 0,000$, što upućuje na zaključak o velikoj povezanosti između varijabli.

Tablica 15. Zavisnost varijable likovno darovitog djeteta „Među vršnjacima preuzima ulogu vođe“ u odnosu na varijablu „Preuzima inicijativu u grupnom likovnom radu“, po procjeni anketiranih odgajatelja

		Među vršnjacima preuzima ulogu vođe	Preuzima inicijativu u grupnom likovnom radu
Među vršnjacima preuzima ulogu vođe	r	1	,644**
	p		,000
	N	56	55
Preuzima inicijativu u grupnom likovnom radu	r	,644**	1
	p	,000	
	N	55	55

** p < 0.01

Tablica 16. pokazuje korelaciju među varijablama odgajateljevih procjena likovno darovitog djeteta „U pojedinim situacijama se rasplače“ i „Kontinuirano se nalazi u društvu vršnjaka“. Rezultati iz tablice pokazuju da nema statistički značajne zavisnosti među navedenim varijablama, jer Pearsonov koeficijent korelacije ima negativnu vrijednost i iznosi $r = -0,144$, a također i $p = 0,295$, što je dosta veća vrijednost od granice 0,05.

Tablica 16. Zavisnost varijable likovno darovitog djeteta „U pojedinim situacijama se rasplače“ u odnosu na varijablu „Kontinuirano se nalazi u društvu vršnjaka“, po procjeni anketiranih odgajatelja

		U pojedinim situacijama se rasplače	Kontinuirano se nalazi u društvu vršnjaka
U pojedinim situacijama se rasplače	r	1	-,144
	p		,295
	N	56	55
Kontinuirano se nalazi u društvu vršnjaka	r	-,144	1
	p	,295	
	N	55	55

7.2. Rasprava dobivenih rezultata istraživanja

Rezultatima dobivenim deskriptivnom metodom prikazano je da djeca koja lakše uspostavljaju nova poznanstva, koja su prihvaćena od vršnjaka, djeca koja sebe doživljavaju pozitivno, te preuzimaju inicijativu u grupnom likovnom radu više manifestiraju osobine koje ukazuju likovno darovita djeca. Rezultati dobiveni bivarijatnom korelacijom pokazuju da postoji značajna korelacija među kreativnom i darovitom djecom koja su društvenija, koja su pozitivna, te koja lakše uspostavljaju nova poznanstva. Predškolska potencijalno darovita djeca pokušavaju organizirati ljude i stvari. Njihova potraga za dosljednošću naglašava "pravila" koja pokušavaju primijeniti na druge. Izmišljaju složene igre i pokušavaju organizirati svoje igrače, često izazivajući ogorčenje kod svojih vršnjaka (Adderholt-Elliott, 1989 .; Powell &Haden, 1984; Whitmore, 1980). Ovime je potvrđena prva hipoteza koja glasi:

„Postoji poveznica između varijabli odgajateljevih procjena likovno darovitog djeteta vezanih uz uspostavljanja novih poznanstava s procjenama prihvaćenosti od strane vršnjaka.“

Nasuprot njima, djeca koju vršnjaci smatraju čudnim, neobičnim te djeca koja se u pojedinim situacijama rasplaču ove osobine manifestiraju rjeđe. Vidljivo je da postoji statistički značajna povezanost između kreativne djece i osobina njihove darovitosti te da ih druga djeca, po procjeni odgajatelja, smatraju čudnim, neobičnim i djecom koja se u pojedinim situacijama rasplaču. U svojoj knjizi Webb i sur. (2007) interpretiraju takvo ponašanje druge djece kao oblik vršnjačke ljubomore, jer darovita djeca izražavaju ideje i uspostavljaju komunikaciju bolje od ostalih.

Napravljena je korelacija i može se zaključiti da je potvrđena i druga hipoteza, koja glasi:

„Postoji poveznica između varijabli odgajateljevih procjena likovno darovitog djeteta kojeg vršnjaci smatraju čudnim, neobičnim s procjenama djeteta koje se u pojedinim situacijama rasplače.“

Kada se uspoređuje grupa djece koja vole biti u društvu svojih vršnjaka i djeca koja ne pokazuju da vole biti u društvu svojih vršnjaka, nema statistički značajne korelacije među ovim grupama. Halsted (1994) smatra da darovitoj djeci treba nekoliko skupina vršnjaka, jer su njihovi interesi

toliko raznoliki. Njihova napredna razina sposobnosti može ih usmjeriti prema starijoj djeci te se takva djeca često smatraju "usamljenima".

Kako iste grupe djece pokazuju statistički značajnu povezanost, a različite grupe ne pokazuju, može se zaključiti da treća hipoteza koja glasi : „***Postoji poveznica između varijabli odgajateljeve procjene likovno darovite djece koja se u pojedinim situacijama rasplaču s procjenama djeteta koje se kontinuirano nalazi u društvu svojih vršnjaka***“, nije potvrđena.

8. ZAKLJUČAK

Ovaj rad je utemeljen na proučavanju rane faze razvoja djece, utjecaja vanjskih faktora na formiranje kognicije kod djece, te sam značaj obiteljskog odgoja. Kako djeca prvo nauče estetski komunicirati u svojem okruženju, njihova radoznalost sugerira potrebu za senzornim iskustvom.

Djeca mogu izraziti svoja osjećanja kroz njihov likovni identitet. Osim toga, na ovaj način se kod djece razvija smisao da postanu svjesni svog društvenog okruženja. Nastavom likovne kulture kod djece se utječe na razvoj velikog broja sinapsi u kori velikog mozga, što kasnije utječe na sve vidove inteligencije kod djece.

Glavnu ulogu u početku djetetova života imaju roditelji. Da bi dijete izraslo u zdravu jedinku društva, neophodno je da mu obitelj pruži podršku i razumijevanje. Osim obitelji, na razvoj djeteta utječu i odgajatelji. Da bi svoj zadatak ispunili što bolje, odgajatelji moraju znati na kojem je stupnju razvoja dijete, te koji faktori najbolje doprinose njegovom razvoju.

Ljudski razvoj se odvija kroz četiri stupnja nakon rođenja, a to su: djetinjstvo, adolescencija, odraslo doba i starost. Međutim, razvoj zapravo znači promjenu koja je rezultat složenih interakcija između mnogih procesa - bioloških, društvenih i kognitivnih. Rast i razvoj su komplementarni procesi. Rast pokazuje kvantitativne promjene u tijelu, to jest visinu i težinu, a razvoj se odnosi se na kvalitativne i kvantitativne promjene. Svako dijete je jedinka za sebe, pa se tako uočavaju i pojedinačne razlike u razvoju zbog toga što svako dijete raste u vlastitom ritmu.

Djetetu do godine dana starosti potrebna je posebna pažnja, osobito za prehranu, njegu i za emocionalni razvoj. Tjelesni razvoj usporava se završetkom prve godine, a potom napreduje duševni razvoj djeteta.

U razdoblju od prve do šeste godine života razvija se djetetov probavni, koštani i motorni sustav, a igrom dolazi u dodir s društvenom okolinom.

Školskom djetetu u dobi od šeste do četrnaeste godine usavršavaju se funkcije svih organa i tkiva. Dijete prelazi iz kućnih u školske uvjete života i stječe radne navike.

Loše zdravlje, siromaštvo, neprimjerena skrb djece utječe na nepostizanje punog potencijala djece predškolske dobi. Čimbenici koji utječu na rast i razvoj djeteta su prenatalna okolina, nasljedstvo, prehrana, razina stimulacije, spol, socioekonomski status, inteligencija, emocionalna klima doma, zdravlje djeteta.

U odrastanju djeteta oba roditelja imaju važnu ulogu. Od roditelja se zahtijeva da prilagode svoje zahtjeve prema dječjim sposobnostima te da im postepeno povećavaju obujam i složenost kako oni odrastaju.

Neki od indikatora koji ukazuju na darovitost u području likovne kulture mogu biti maštovitost, inteligencija iznad prosjeka, pokazivanje integracije razmišljanja, opažanja i osjećaja, žive umjetnost.

Skup ponašanja i osobina koje mogu upućivati na to da dijete posjeduje poseban dar ili talenat su da je dijete izuzetno znatiželjno, ima izvrsnu memoriju, uči brzo s manje vježbanja i ponavljanja, ima neobičnu maštu, ima odličan smisao za humor, postavlja pitanja tipa „Što ako...?“.

Darovita djeca smatraju se pouzdanijom, poštenom, društveno kompetentnijom, sigurnijom, uljudnom, stabilnom i šaljivom, te pokazuju također i smanjene sklonosti hvalisanja, bavljenja delinkventnim aktivnostima, agresije ili povlačenja i dominiranja.

Likovno darovita djeca su ona koja pokazuju prepoznatljive vještine u njihovoj sposobnosti izrade, snimanja i manipulacije u vizualnom i/ili taktilnom obliku; imaju vrlo dobro poznavanje i razumijevanje predmetnog područja; u stanju su protumačiti, kritički procijeniti, riješiti probleme, preuzeti rizike i razviti informacije, materijale, misli i ideje; i pokazati upornost i sposobnost zamišljanja, stvaranja i izražavanja u vizualnom i/ili taktilnom obliku kako bi dali jedinstven i originalan doprinos umjetnosti i dizajnu.

Takva djeca najbolje će reagirati ako mogu primijetiti i iskusiti modele profesionalne prakse radeći s profesionalnim umjetnicima i dizajnerima i vježbajući u učenim zajednicama umjetnika, učitelja umjetnika i učenika. Različiti načini rada važan su dio prilagođenog kurikuluma i likovno darovita će djeca imati koristi od izazova koji su sadržani u organizacijskim dogovorima kao što su grupna i timska aktivnost, individualni i osobni rad i rad izvan tradicionalnih predmetnih prepreka.

Likovna darovitost ne znači da će dijete postati umjetnik. Da bi dijete postalo umjetnik, mali utjecaj ima sama darovitost, a veliki utjecaj marljivost, rad i ustrajnost. Zbog toga ne treba na svu djecu gledati iz ugla da li će postati umjetnici ili ne, nego se bazirati da im što više približimo ljubav prema likovnom radu, kako bi se razvojem likovne kreativnosti razvijale i druge pozitivne osobine.

U radu su istražene odgajateljske procjene da li se socijalnim osobinama djece predškolske dobi utječe na manifestiranje značajki potencijalno likovno kreativne djece. Dobiveni podaci su deskriptivno obrađeni izračunom aritmetičke sredine i standardne devijacije.

Kroz tri istraživačka zadatka dobiveni su rezultati kojima su potvrđene dvije hipoteze, a treća je odbačena.

Prva hipoteza je na temelju dobivenih rezultata u potpunosti potvrđena te je zaključeno da su odgajateljeve procjene djeteta vezane uz uspostavljanja novih poznanstava povezane s procjenama prihvaćenosti od strane vršnjaka. Djeca koja imaju više odgajateljeve procjene uspostavljanja novih poznanstava imaju i više odgajateljeve procjene prihvaćenosti od strane vršnjaka.

Rezultatima je potvrđena i druga hipoteza koja glasi : "Postoji poveznica između varijabli odgajateljevih procjena likovno darovitog djeteta kojeg vršnjaci smatraju čudnim, neobičnim s procjenama djeteta koje se u pojedinim situacijama rasplače."

Treća hipoteza je odbačena jer je rezultatima utvrđeno da ne postoji povezanost između varijabli odgajateljeve procjene likovno darovite djece koja se u pojedinim situacijama rasplaču s procjenama djeteta koje se kontinuirano nalazi u društvu svojih vršnjaka.

Ovim se istraživanjem želi potaknuti odgajatelje i roditelje na daljnje promišljanje o stvaranju kreativnog i poticajnog okruženja za dječje kreativno izražavanje, kao i poticanje njihove darovitosti.

9. LITERATURA

- Adderholt-Elliott, M. (1989). Perfectionism & underachievement. *Gifted Child Today Magazine*, 12(1), 19-21.
- Berk, L. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Zagreb: Naklada Slap.
- Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj – emocionalni i socijalni razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Bloom, B. S., & Sosniak, L. A. (1985). *Developing talent in young people*. Ballantine Books.
- Charleroy i sur., (2012). *Child Development and Arts Education: A review of Current Research and Best Practices*. The College Board. New York
- Čudina-Obradović, M., Starc, B., Pleša, A., Profaca, B., & Letica, M. (2004). Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi. *Zagreb: Golden marketing, Tehnička knjiga*
- Darling, N., Steinberg, L. (1993). *Parenting Style As Context: An Integrative Model*. Psychological Bulletin
- Delale, E. A., Pećnik, N. (2010). *Učestalost i međuodnosi korektivnih i preventivnih odgojnih postupaka majki djece predškolske dobi*. Ljetopis socijalnog rada, god. XVII (1), 49 – 69
- ERIC Clearinghouse on Disabilities and Gifted Education
<http://ericec.org/digests/e527.html>, Author: James T. Webb, 1994.
- Early life of Isaac Newton;
https://en.wikipedia.org/wiki/Early_life_of_Isaac_Newton#:~:text=He%20spent%20much%20of%20his,make%20a%20farmer%20of%20him; 3.6.2020; 15:00h
- Fizički razvoj djeteta; <https://hrcak.srce.hr/file/83982>; str. 4; 2.6.2020; 23:00
- Gardner, H. (1993). *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*. Basic Books

- Gruden, Z. (1989). *Psihoterapijska pedagogija*. Zagreb: Školske novine
- Gilman, L. (2012). *The Theory of Multiple Intelligences*. Indiana University
- Gardner, H. (2004). *Multiple Intelligences: New Horizons in Theory and Practice*. Basic Books
- Handbook of special education: Research and practice, Volume 4: Emerging programs (pp. 57-76). New York: Pergamon Press. Hrvatska enciklopedija; <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=15138>; 25.9.2019; 12:00
- Honore, C. (2009). *Pod pritiskom: Spašavanje naše djece od kulture hiperroditeljstva*. Zagreb: Algoritam
- Identify gifted children; <https://www.education.vic.gov.au/childhood/professionals/learning/Pages/idgiftedchildren.aspx#link56>; 3.6.2020; 15:00h
- Juul, J. (2008). *Život u obitelji: najvažnije vrijednosti u zajedničkom životu i odgoju djece*. Zagreb: Naklada Pelago
- Kosinac, Z. (1999). Morfološko-motorički i funkcionalni razvoj djece predškolske dobi. *Sveučilište u Splitu, Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu*, 57-96.
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: „Mali profesor“
- Maleš, D. (2011). *Nove paradigme ranog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu - Zavod za pedagogiju
- Mitrović, D. (1981). *Predškolska pedagogija*. Sarajevo: Svjetlost
- Neihart, Maureen (1999) The Impact of Giftedness on Psychological Well-Being. In Roeper Review, Vol. 22, No. 1 Full text article available online at Davidson Institute's GT-CyberSource
- Pastuović, N. (1999): *Edukologija – integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*. Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i Učiteljski fakultet u Zagrebu
- Psaltis, C.; Duveen, G. (2006). *Social Relations and Cognitive Development: The Influence of Conversation Type and Representations of Gender*. European Journal of Social Psychology. 36 (3): 407–430

- Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. New York: International University Press
- Piaget, J. (1950). *The Psychology of Intelligence*. London: Routledge and Kegan Paul
- Piaget, J. (1928). *The Child's Perception of the World*. London: Routledge and Kegan Paul
- Polić, M. (1993). *Odgoj i svijet (s) t*. Milan Polić.
- Rot, N. (1985). *Psihologija ličnosti*. Beograd: Zavod za udzbenike i nastavna sredstva
- Robinson, N.M., & Noble, K.D. (1991). Social-emotional development and adjustment of gifted children. In M.C. Wang, M.C. Reynolds, & H.J. Walberg (Eds.)
- Schaffer, H. R. (2000). *Social Development*. Massachusetts: Blackwell Publishers Ltd
- Supporting artistically gifted students;
<https://artsedge.kennedy-center.org/educators/how-to/supporting-individual-needs/supporting-artistically-gifted-Students>; 3.6.2020.
- Thomas Edison; <https://www.cbsnews.com/pictures/celebs-who-went-from-failures-to-success-stories/6/>; 3.6.2020; 15:00h
- Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju- Zbornik umjetničko-znanstvenih skupova, Znanstveni skup-Zagreb, 2011.;
https://issuu.com/vizualno.oblikovanje/docs/umjetnicko_djelo_u_likovnom_odgoju_i_o_brazovanju-2; 27.11.2018).
- Vukasović, A. (1989), *Analiza i unapređivanje odgojnog rada*, Samobor: Zagreb
- Walt Disney;
<https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1246&context=masters>; 3.6.2020.; 15:00h
- Webb, J. T., Gore, J. L., & Amend, E. R. (2007). *A parent's guide to gifted children*. Great Potential Press, Inc..
- Whitmore, J. R., & Maker, C. J. (1985). *Intellectual giftedness in disabled persons*. Aspen Publishers.
- Webb, J.T., & Kleine, P.A. (1993). Assessing gifted and talented children. In J. Culbertson and D. Willis (Eds.), *Testing young children* (pp. 383-407). Austin, TX: Pro-Ed.